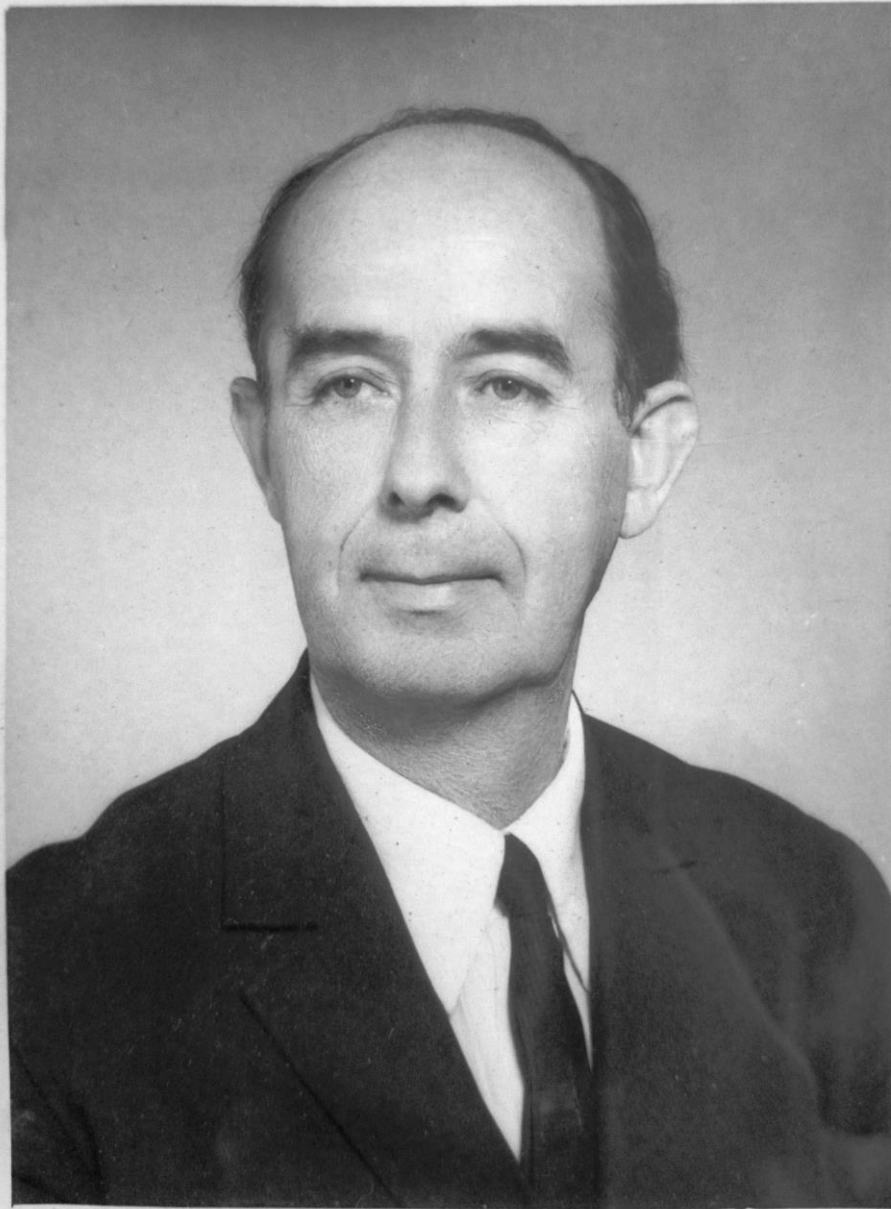

PISANII SÂNGEORZENE

- SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ -

Prof. SCRIDON OCTAVIAN

ANUL IV, NR. 5(33)

MAI, 2015

ÎN ACEST NUMĂR:

**OCTAVIAN SCRIDON, TEODOR TANCO, VIORICA AXINTE,
ALEXANDRU DĂRĂBAN, TIBERIU MORARIU, IUSTIN SOHORCA,
DORIN DOLOGA, IULIU MOISIL, IOAN BUNEA,
LAURENȚIU OANEA, RADU PEDA.**

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL III, NR. 5 (33), MAI 2015

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor **FLORIN HODOROGA**
teolog **ALEXANDRU DĂRĂBAN**

REDAȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33, jud. Bistrița-Năsăud;
E-mail: *florin.hodoroga@gmail.com*

Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: *adaraban17@yahoo.ro*;
alexandrudaraban53@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

COPERTA I: Profesorul Octavian Scridon (foto David Bodescu)

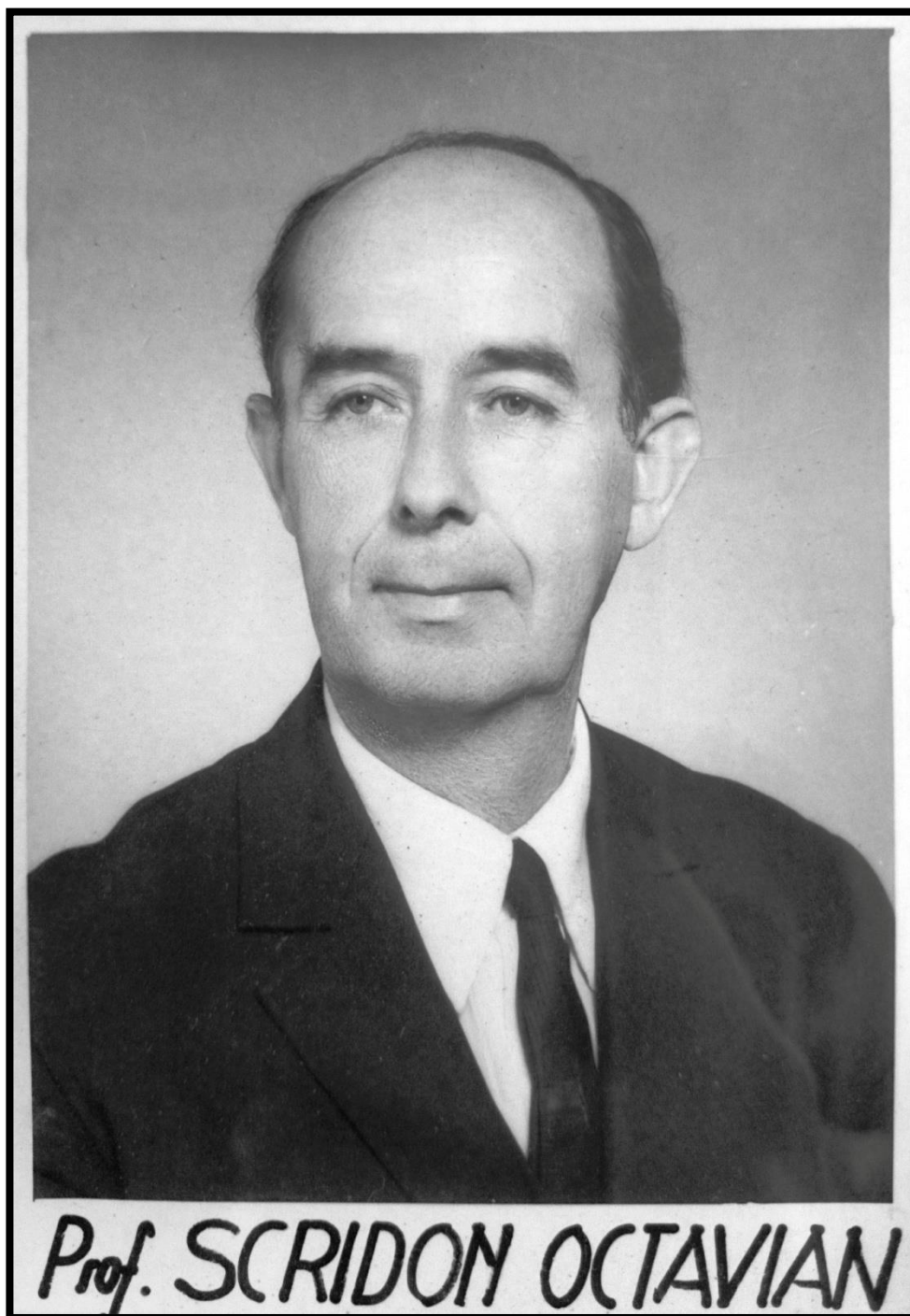
COPERTA IV: Femei din Sângeorz-Băi (Sursa Serviciul Județean
Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, Colecția de Fotografii, II 306)

**S-au mai folosit fotografii în interiorul revistei din colecția artistului Maxim
Dumitraș**

ISSN 2285 – 8229

ISSN-L 2285 – 8229

DASCĂLII NOȘTRI

O LACRIMĂ DE ZIUA TA

Mi-ai spus că azi e ziua ta
Și-aș vrea să-ți cânt
Un cântec sfânt
Cum nimeni nu-ți va cânta
Vreodată pe pământ.

Pe coama vântului pribeag
Aș vrea să zboare
Sus pe soare
Dintre cuvinte, cel mai drag,
În zvon de sărbătoare.

Iar când pe lunci s-ar înnopta,
Sub razele de lună
Ți-aș făuri cunună
Din florile ce le-am fura
În taină, împreună.

Dar gândul mă colindă
Ca pe-nserat să-ți cânt
Nu pot să nu mă-nspăimânt
Că glasul mei îți va aduce-n tindă
Mireasmă de pământ.

Și-aș vrea ca astăzi să fugim
Pe-a gândurilor undă
Nimic să nu ne-ajungă
Pe calea cerului să pribegim
Oricât ar fi de lungă.

.....

O! ... dar totu-i amăgire
Basm ușor pentru copii.
Și totuși aș vrea să știi
Că-n umbra acestor șire
O lacrimă va poposi...

Avuție moștenită
De cântărețul hoinar
N-o arunca în zadar
Că-i o lacrimă răpită
Din al inimii altar ...¹

3 mai

Octavian

¹ Năzuința, Bistrița, Anul II, nr. 25 (21 mai 1939), p. 3.

A avut motive de mâhnire profesorul OCTAVIAN SCRIDON

TEODOR TANCO

Un chestionar clar alcătuit să releve activitatea de literat (publicistică și eventual manuscrisă) a profesorului, cerându-i-se a-l completa, a amânat *sine die* și s-a stins fără să fi făcut o cât de vagă trimitere la urmele scrisului său. Să fi fost nemulțumit de cât așternuse pe hârtie sau considera ne semnificative articolele puține din presă? Greu de știut exact azi când nu ar putea nega sau confirma presupunere formulată aici. De netăgăduit rămâne, însă, constatarea că virtualul eseist și condeier se cheltuiuse mai mult didactic și oral la public.

Octavian, fiul notarului Artene Scridon din Feldru și al Domniței, s-a născut la 31 octombrie 1917 în plin vacarm european al primului război mondial care îl ațâțase și-l declanșase Imperiul austro-ungar. Dar atunci când se făcuse de anii școlii și priceperii, era instaurată epoca interbelică și va avea parte de o instrucție bună și liniștită până aproape de terminarea și a celei universitare. Mai întâi a învățat la primara din Feldru între 1924-1928. Apoi la liceul năsăudean, numit între timp *George Coșbuc*, din 1928 până în 1936. Întăile clase secundare nu spun nimic deosebit din punct de vedere instructiv. Mai curând niște semne de întrebare, cu uimiri și în purtarea elevului aparent calm și blând, ridică emanciparea lui. În 1930 a rămas orfan de tată, și lovitura asta îi va marca restul tinereții în tot ce făcea și gândea, inclusiv scrisul. Astfel, clasele următoare le promovase an de an, fără probleme deosebite în atitudinile și manifestările sale. În 1936 absolvise liceul, iar în sesiunea din septembrie 1937 la Liceul *George Barițiu* din Cluj a promovat bacalaureatul cu medie bună între acei candidați.

În toamnă s-a înscris la Facultatea de Filozofie și Litere a Universității din Cluj. Progresele la învățătură sunt tot mai bune, și e evidentă întâlnirea cu vocația lui trezită din letargie, chiar provocată, îndemnându-se să scrie. O face, dar totuși atât de zgârcit. Oricum, din perioada studenției sunt urmele sigure ale publicării câtorva materiale în presă. Rezultă că debutul e cel din ziarul bistrițean *Năzuința* cu articolul *Glasil recunoașterii* (1939, nr. 22, p. 3), urmat încă de câteva: *Octavian Goga, Răvaș eroilor neamului, Profesorul N. Drăganu, O târzie aducere aminte, Grija statului de cetățenii săi, Spovedanie în fața gropii*, toate în 1939, iar în anul următor, 1940, mai publică patru articole în același ziar. Dar colaborarea ce anunța pe un gazetar de tradiție năsăudeană fu brusc și dramatic întreruptă de pacostea ce dăduse peste țară și răsfrântă și peste viața lui, trebuind să plece, în urma Diktatului fascist de la Viena, cu Universitatea în refugiu la Sibiu. Alta ar fi fost evoluția scrisului său dacă vremurile erau bune. Nu i-au învins grelele

încercări elanul la învățătură. El s-a mobilizat total asupra studiului și anul IV care îl încheiase la Sibiu în 1941, a fost un prilej de afirmare, anunțând pe excelentul profesor de mâine. Doctorul Ion Palage rememorse undeva cum studenții năsăudeni ce se aflau în orașul *Astrei* de îndată ce auzeau că prietenul lor Octavian Scridon susținea vreun examen (fiind publice pe-atunci), cu toții mergeau să asiste, fiind un eveniment și o bucurie a lui și a celor loviți de neîndurătorul destin. Peste ani și atâtea întâmplări omenești o asemenea aducere aminte a cuiva despre succesele la examenele de odinioară n-are echivalent în note sau calificative, ci e însăși victoria nepieritoare ce ține de-o biografie. La 31 octombrie 1941 obținuse diploma de licență în *Filologia modernă*, specialitatea *Istoria literaturii române*, principal, și *Istoria românilor*, secundar.

Doi ani îndeplinise apoi îndatoririle militare, după care a ajuns profesor la Arad la o școală profesională, unde era mai puțin nevoie de știința lui bogată. Dar de îndată ce a sosit ceasul drepte sentințe a istoriei, el s-a înapoiat acasă cu primul val al celor pribegiți, în toamna anului 1944 și, iată-l, profesor la *George Coșbuc*, liceul ce-l declarase absolvent acum 8 ani. De aici va trimite acel articol-telegramă, *Regăsiri*, la *Plaiuri năsăudene* în București (1945, nr. 34-35, p. 8), anunțând binecuvântata revenire acasă. A urmat cea mai densă și puternică activitate, de maturizare și rodire profesională. Compensator, parcă, și pentru el și pentru instituție cei 4 ani grei de ocupație și împilare străină hortystă. Tânărul entuziast, visător, idealist, harnic, ambițios și capabil de mari performanțe didactice și culturale, se avântase până acolo că își pregătea elevii pentru bacalaureat după cursurile magiștrilor universitari, cu adaptările necesare, obținând cu câteva promoții succese răsunătoare la *Română* (așa numai Traian Trăsneiu mai proceda în acei ani la liceul *Alexandru Odobescu* din Bistrița, în predarea *Științelor naturale*). S-a impus în asemenea măsură prin rezultate clare că în 1946 a fost numit director adjunct al liceului. Iar începuse să scrie și tot acum trimise câteva colaborări la *Tribuna nouă* în Cluj (informație neverificată). Încă la începutul lui 1947 a fost numit director. Numai până în vara anului 1948 a durat relansarea didactică și administrativă. Pentru a doua oară se estompase personalitatea intelectuală la vârsta tânără, și asta cu consecințe pe o viață. O confirmă și trambalarea de ici-acolo, dar mai ales la școli de nivel inferior și pregătirii și practicii de până aici, și rezultatelor care le obținuse. Astfel, între anii 1948-1951 a fost profesor la Școala generală din Feldru, în 1951-1952 profesor la Școala pedagogică din Năsăud, ca după o întrerupere și suspendare să fie iar la școala din Feldru între 1954-1962, apoi să ajungă la Sângeorz-Băi la liceu, între 1962-1977. La acesta a fost câțiva ani director adjunct (1965-1969), i s-a acordat titlul de profesor frunțaș, și în 1971 a obținut pe baza examenelor gradul II. Însă toate veniseră târziu, echivalând cu tardive recunoașteri a unei capacități și ale unor însușiri dublate de hărnicie, care ar fi meritat validarea în plan mai înalt intelectual, de aceea nu puteau să însemne nici compensări și nici consolări. Cât privește puținele colaborări la *Făclia* din Cluj și la *Ecoul* din Bistrița, de care se amintește, nu se confirmă; și mai trebuie căutat. Acum e limpede de ce nu a completat acel chestionar: în fața lui constatând că nu se realizase la posibilitățile și, mai ales, la nivelul începuturilor și a viselor sale literare.

A avut motive de mâhnire profesorul OCTAVIAN SCRIDON

Se restrânsese și se retrăsese în planul îndatoririlor profesionale, didactice, și social în ambianța familiei.

Căsătorindu-se în 1947 cu învățătoarea Maria Drăgan și bucurându-se de ivirea în viață a celor două fiice, Monica și Voichița, familia îi fusese în cel mai adevărat sens și societatea (la care se adăugase în perioada sângeorzană familia Ion și Anuța Blaga și încă vreo câteva nume). Cinstita și corecta creștere și educare a urmașilor prin o pregătire intelectuală tot atât de temeinică și descifrându-le adevăratele rosturi ale vieții, îi fuseseră acestea adâncile rosturi în casă.

Iar în școală era tot la fel ca într-o familie mai mare și uneori deabusolată, cum sunt clasele mixte la o anumită vârstă și se consacra cu atenție în orele de dirigenție orientării tineretului pe căile drepte. Dar, în general, predarea cunoștințelor constituia pentru el numai începutul și alfabetul informării elevului în formarea omului ce trebuia realizată cu mijloace și mai bogate și permanent înnoite.

Capitolul activității culturale, atât de divers și generos sporit de fapte prin toate locurile în care a profesat, arată în persoana lui Octavian Scridon calitatea umană a educatorului. Acest travaliu asociat celui profesional îi dau dimensiunea universului apostolatului săvârșit cu discreție; asta caracterizându-l în primul rând.

Și tot astfel i-a fost și trecerea: pe perna unui pat de spital din Cluj, în zorii zilei de 16 iulie 1984, într-o liniște și liniștire de-o clipă, visând¹.

¹ Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva, volumul VI – Memoria viitorului*, Bistrița, 1987, pp. 398-402.

SUNT PAȘTILE, NU PLÂNGE MAMĂ!

OCTAVIAN SCRIDON

Primăvara, anotimpul răscolirilor și al golului chinuitor, popasul aducerilor aminte și al chemărilor fără glas, ne-a sosit în prag și ne-aduce, mai mult ca altădată, zvon de rugă sfințită și șoaptă smerită a frunților plecate în pragul bisericuțelor, acolo prin satele ce așteaptă mereu „o dreaptă sărbătoare”.

Și gândul îmi suie trudit pe valea Someșului în sus în satul cu grădinițe înflorite pe dinaintea caselor albe ca „geolgiul” pe care oamenii pământului îl pun pe obrazul celui dus.

Acolo, peste drum de școala mândră cu două rânduri, casa „notarășului” din Feldru s-a gătit și ea de sărbătoare ca-n toți anii, doar e dintre cele mai frumoase din sat. Ferestrele se deschid larg și „perdelele” bătrâne joacă suflate de vânt. Lumină pretutindeni. Doar în inima unei mame, ostenită de atâta așteptare, dorul sapă șanțuri adânci de tristețe fără nume. Doar sufletul ei nu-și deschide porțile și ochii nu-i văd nimic din prefacerile înnoitoare.

O toamnă neînțeleasă i-a furat liniștea și i-a încununat fruntea cu spinii nesfârșitelor nopți de veghe. Și de atunci nici o bucurie nu-i mai trece pragul.

Până și rândurile lui – copilul drag și fără de noroc, - care sosesc atât de rar, nu izbutesc să-i descrețească fruntea.

Nu știu, poate acolo în fața Mamei din icoană să-i scoboare vreo rază de nădejde, singura în stare să-i dăruiască pacea.

... Și știind cât pustiu îți bântuie prin suflet, aș vrea, mamă, să mă simți acolo lângă tine, printre cărțile pe care știu că le dezmierzi de atâtea ori, pentru că sunt ale mele, lângă durerea ta. Să viu la tine și să trecem împreună pragul bisericii cu ceasul în turn și-apoi să-ți reamintesc că cel puțin azi, când Fiul Omului, cu moartea Sa pe moarte călcând, a biruit răul, ai dreptul la zâmbet.

Simt însă că nu m-ascuți și

„Te văd în colțul vechiu de strană

Cum stai supusă de răstriști

Și-atâta jale pare scrisă

În ochii tăi senini și triști...”

Bucuria înviorătoare a celei mai splendide minuni din câte a săvârșit Fiul lemnarului din Nazaret, în care cred ca atunci când tu-mi împreunai mâinile în semn de rugă, mi-e umbrită azi de icoana ta înlăcrimată care mă urmărește ca o obsesie.

Aș vrea să-ți spun că marea Înviere a Blândului Galileian trebuie să-ți aduc și ție întărirea nădejzii, singura care ți-a mai rămas.

Intrând în Ierusalim, Cel ce s-a scoborât în ieslea sărăcăcioasă a Viflaimului, pentru noi și a noastră mântuire, este întâmpinat de mulțime cu o însuflețire fără margini, pentru ca prea scurtă vreme după aceea, aceeași mulțime să smulgă slabului Pilat răstignirea Lui. Dar Isus Cristos trebuia să dea lumii ultima dovadă – și cea mai zdrobitoare – a dumnezeirii Sale. După răstignirea rușinoasă de pe lemnul Crucii, a treia zi a înviat din morți, ca să fie învățătură de-a lungul veacurilor că morții îi urmează, în mod fatal, învierea. Iar semnul care până atunci era expresia nelegiurii avea să fie, prin jertfa Fiului lui Dumnezeu, stâlpul de foc al credinței creștine.

Iată răsturnările cu sensuri adânci pe care ni le îmbie în fiecare an sărbătorile măritei Învieri a lui Mesia.

Să luăm, mamă, lumină din lumină ce se revarsă azi în sufletele celor ce cred.

Să strivim în noi mugurii vinovați ai îndoielii și să ne ridicăm pe culmile unde se poate vedea până departe în zare. Și să credem în zarea care se vede acolo se deslușește din ce în ce mai luminat viitorul nostru împărătesc.

Neamul românesc își poartă cu mândrie și încununat cu aureola celei mai sublime lepădări de sine Crucea luptei sale biruitoare.

Și drumul Crucii – nu știu prea bine și prietenii și dușmanii – nu poate duce decât la Înviere.

Credem în ea așa cum strămoșii noștri au crezut și vom birui așa cum ei au biruit.

Învierea Domnului, sărbătoarea împlinirilor, praznicul nădejzii nesfârșite...

Sunt Paștile, nu plânge, mamă...¹.

¹ *Ardealul*, București, Anul III, 1943, nr. 17 (24 aprilie), p. 9.

SPOVEDANIE ÎN FAȚA GROPII

- Gânduri –

OCTAVIAN SCRIDON

De obicei, în viața omului trec atâtea și atâtea zile, fără să simțim că în fiecare apus de soare se încheie o pagină din marea carte ce ne-o scriem, fără să ne dăm seama că fiecare amurg ne fură o mână de lână din caietul – mai alb ori mai cenușiu – al vieții ce ne-a fost dăruită. Dar poate mai bine-i așa. Am lăcrima prea mult în taina înserărilor, ne-ar mistui prea dureros nostalgia atâtor doruri neîmplinite. E deajunsă tristețea toamnelor dezgolite. Ce poate fi mai dureros, mai chinuitor, intrând într-o pădure, decât covorul nesfârșit al frunzelor palide și... moarte?

Și totuși, în afara acestor realități, - trecând chiar peste ele, - fiecare dintre noi avem câteva zile cu înțelesuri mai adânci, câteva zile în pragul cărora ne oprim, ne scuturăm povara ce ne istovește, rezemându-ne, la porțile ce ne stau zăvorâte, toiagul indulgenței pribegii. Ne așternem sumanul pe marginea șanțului și ne ascundem în palme obrazii palmuiți de vântul nesfârșitelor nerușinări întâlnite pe cărare, pentru ca, în sfârșit, să dau frâu liber gândului încătușat.

22 Noiembrie...

Pentru atâția o zi ca orișicare alta. Pentru mine însă așa cum n-a mai fost niciuna.

Era o sâmbătă cernită. Cerul plângea cu lacrimi curate de zăpadă. Jelea oare și el durerea mea? N-am știut atunci și nu pot ști nici azi. Cine-mi poate spune că voi ști mâine? Bănuiala însă m-a stăpânit ori mă va stăpâni întotdeauna.

Era prea mare suferința, pentru ca Cerul însuși să rămână împietrit.

Într-adevăr, pierdusem totul. Simțeam că zilele ce vor urma nu-mi vor putea întări credința rostului ce-l mai avea viața pentru mine. Tata așezat de alții cu mâinile încrucișate pe pieptul ce nu mai zvâcnea.

Tata

Ce stranii rezonanțe are azi cuvântul acesta în mintea mea. Și ce puteam simți oare acum nouă ani, când abia dacă-mi puteam da seama că de a doua zi nu-mi va mai fi îngăduit să-l rostesc.

Eram copil atunci – mai copil ca azi – și în neștiința mea încercam să desprind înțelesul răpirii ce se săvârșea. Firește, îmi propuneam un lucru prea greu pentru îngustimea minții mele.

Și dacă m-am văzut în neputință de a da un răspuns mulțumitor întrebărilor ce mă chinuiau, am aruncat întreaga răspundere în spatele lumii acesteia care de atâtea ori aruncă pe ulițele deznădejdiei puterea de rezistență a celor slabi.

Îmi aduc aminte cum, reîntors la școala de unde plecasem la vestea îngrozitoare, prietenii mei – aceia care înainte se uitau la mine cu dragoste și îndeosebi cu încredere – în ziua acea și în cele ce au urmat au încercat să-mi arunce zâmbetul lor de compătimire, sortit să exteriorizeze întreaga lor milă. Îndrăznesc să spun azi cu toată convingerea că în situațiile acelea am simțit, mai mult decât în fața loviturii însăși, întreaga putere a durerii.

Cine n-a fost compătimit, cine n-a fost privit cu milă nu știe ce însemnează suferința în nesfârșitele și potopitoarele ei chinuri.

Lumea. Da, ea a fost de vină. Și am început s-o ocolesc, urându-o așa cum numai un copil poate să urască. La început, trebuie să recunosc, a fost greu, pentru că era pustie singurătatea mea. Cu fiecare zi ce trecea, însă descopeream în pustiul de la început colțișoare înverzite, gata să-mi ofere câte o clipă de răgaz liniștitor care să răsplătească dogorile setei ce simțeam după răspunsuri. O clipă numai și-mi era de ajuns. Apoi cu vremea, oazele s-au înmulțit și stând mereu, mereu cu mine, m-am împrietenit cu propriile adâncuri și cu sinceritate caracteristică numai lor. Apoi îmi sunt așa de dragi, pentru că-mi îngăduie să-mi plimb de atâtea ori tristețea pe întinsul nesfârșit al plaiurilor lor.

Adâncurile sufletești. Mai nepătrunse decât străfundurile mărilor și poate tot așa de vaste ca nesfârșirea bolții.

Cerul. Sufletul. Marea...

Mă opresc aici, deși pornit pe drumul acesta, mi se deschid atâtea ademenitoare perspective de gând. Mă opresc, totuși, pentru că nu mi-am luat merinde pentru o cale mai lungă și teama neajunsurilor, inerente unei călătorii îndelungate, mă înspăimântă.

De altfel, ziua aceasta – 22 Noiembrie – îmi poruncește să rămân și peste noapte, cu gândul, la căpătâiul gropii scumpe. O noapte, cel puțin lângă inima ce a fost dogorită de atâtea dragoste pentru mine.

Ziua aceasta, tată dragă, mă surprinde departe, cu ce este mai vizibil din mine, de crucea ce-ți străjuiește veșnicul locaș. Cu cea mai bună parte însă, cu ce mi-ai lăsat mai curat și mai permanent ca moștenire, vin de cu seară să-ți pot aduce ofranda în zori de zi.

Nouă ani se încheie, în noaptea aceasta, de când a început chinuitorul tău exil. Nu ți-am auzit șoapta și n-am fost dezmiertat de seninul privirilor tale. O, dar așa fi nedrept dacă așa susține că în tot acest timp ai fost departe de mine. De atâtea ori, în momente grele prin care am trecut, ți-am simțit prezența nemijlocită.

N-aș putea preciza toate clipele în care, îngenunchiat în fața altarului sfânt al Bisericii Blândului Galileian, am recunoscut șoapta îndemnurilor călăuzitoare pe drumul ce se pierdea în necunoscut.

Credința mea rămâne de nezdruncinat: nu, nu ne-ați părăsit.

Cât de mângâietoare este, pentru copilul deznădăjduit, credința aceasta! Să știi că în valea plângerii te însoțește și se roagă pentru tine un suflet din Cerul nădejdelor omenești, din împărății de lumină și cântec.

SPOVEDANIE ÎN FAȚA GROPII

Nesfârșită bucurie!...

Vin și astăzi, iubitul meu părinte, să-mi plec genunchii în fața amintirii ce mi-a alinat cele mai crude și mai aspre suferințe. Astăzi, parcă mai mult ca altădată, simt nevoia unui călăuzitor. Urcușul e greu, iar avântul tinereții mi-a fost slăbit de atâtea nemiloase încercări. De ce să roșesc în fața acestei mărturisiri? E un adevăr pe care sunt dator să-l primesc cu resemnarea cu care primim inevitabilul. Iată de ce, rugămintea mea de azi e mai fierbinte decât cea de ieri.

Sunt încredințat că toate eforturile vieții trăite pe patul ultimelor suferințe. Abia acum încep să-mi dau seama cât de sfâșietoare a trebuit să fie despărțirea de copiii pe care i-ai iubit, cum ți-ai iubit lumina ochilor.

Tu ai fost bun; așa te-au cunoscut vecinii, prietenii și copilașii tăi. Ai fost bun așa cum ne povestește mama în puținele seri, când ne adunăm la casa pe care am clădit-o cu puțin înainte de despărțire – strădaniile tale.

De acolo de sus, unde te-a așezat pilduitoarea ta viață, cerșește zi și noapte îndurarea Cerului pentru cei dragi de pe pământ. Iar atunci când deznădejdea va încerca să sape albie adâncă în câmpiile sufletului meu, trimite-mi pe adierile nepătrunsului șoaptele încurajării, căci eu cu drag îmi voi pleca urechea la glasul venit din adâncuri și-l voi înțelege.

El îmi va hrăni sufletul pentru marea bătălie ce mă așteaptă, bătălie a cărei victoria de mâine va fi în aceeași măsură a copilului, ca și a părintelui său...¹.

¹ *Năzuința*, Bistrița, Anul II, 1939, nr. 51 (12 noiembrie), pp. 2-3.

Omagiu unor oameni deosebiți care merită mult respect

VIORICA AXINTE

Sunt mulți ani de atunci, dar amintirile rămân încă vii. Și toate acestea, fiindcă s-au întipărit profund în sufletul unui copil, așa cum eram eu atunci. Am cunoscut bine familia Scridon: domnul Scridon Octavian a fost profesorul meu de română, doamna Maria, soția dânsului a fost îngerul meu păzitor. Și să vă spun de ce.

Eram elevă la liceu, actualul liceu „Solomon Haliță” din Sângeorz-Băi. Eram la o clasă de filologie, fiindcă asta îmi doream, să studiez: limbile străine, limba română, materiile umaniste. Aveam profesor de română pe domnul Scridon. Un om cult, bun la suflet, un dascăl dedicat trup și suflet meseriei. Orele dânsului erau o adevărată revelație pentru mine. De-abia așteptam să vină ora de română. Învățam cu sârg și bineînțeles că domnul profesor a apreciat acest lucru, așa încât mă încuraja mereu, îmi oferea cărți, îmi sugera ce să citesc și cum să o fac. Adeseori făcea și ore de gramatică. Trebuie spus că în liceu se face mai puțină gramatică, doar câteva ore pe semestru. Problema mea era că nu mi se fixaseră bine cunoștințele de gramatică încă din generală, așa încât aici, șchiopătam. Și-mi era foarte rușine de domnul profesor că greșeam la analize. Cu toate acestea dânsul m-a încurajat mereu. Însă, una dintre întrebările pe care mi le puneau spre finalul liceului era unde voi da la facultate. Bineînțeles că eu afirmam sus și tare că voi da la Filologie. Numai că... eram cinci frați, părinții nu aveau un venit stabil, lucrau și ei pe unde puteau, așa încât ideea că eu aș merge la facultate și că ar trebui ca ei să-mi plătească niște taxe i-a îngrozit. Nu aveau de unde. De aici tragedia. Spre sfârșitul liceului domnul profesor a făcut o pregătire specială cu elevii care doreau să meargă la Litere. Era vorba de gramatică, desigur. Bineînțeles că m-a chemat și pe mine. Dar părinții nu m-au lăsat să merg. Ideea era că, dacă voi merge la pregătiri, voi intra la facultate și ei nu vor putea plăti. Așa că mi-au interzis. Domnul profesor era contrariat și mă întreba de ce nu merg la pregătire. Cu lacrimi în ochi i-am spus adevărul. Bănuia. Atunci a luat o hotărâre la care nu m-aș fi așteptat niciodată. Mi-a zis să mă duc a doua zi la o anumită oră acasă, la dâșii. Nu am înțeles de ce, dar a insistat să merg. Nu am spus părinților mei că domnul profesor m-a chemat acasă la dâșii. M-am dus. Acolo m-a așteptat doamna Maria cu fața zâmbitoare, domnul profesor și bineînțeles familia dâșilor. Nu știam de ce m-au chemat. Doamna Maria mi-a spus însă că vor să mă ajute. Că au aflat că părinții nu mă pot susține, că nu au bani să-mi dea nici pentru admitere, și că dâșii au decis să mă ajute. Am rămas stupefiată. Eram atât de emoționată încât pur și simplu nu mai știam ce să răspund. Ca acum îmi

amintesc cum doamna Maria cu fața zâmbitoare mi-a oferit niște bani ca să pot merge la examen. Cu emoție, i-am luat totuși, deși îmi era foarte rușine dar... eram atât de emoționată, încât atunci când voiam să ies din apartament, am pus mâna pe o clanță și, deși doamna mi-a spus că aceea e ușa de la cămară, eu nu am recepționat și am deschis... Vedeți, adeseori unii oameni pot fi atât de generoși și de umani, încât un gest ca acesta îți rămâne întipărit în memorie pe vecie. Nu poți uita pe cel care te-a ajutat în momentele grele ale vieții, și cu sprijinul căruia ți s-a schimbat destinul. Ca atare mi-am urmat pasiunea, cu greutate și desigur, am făcut facultatea, având mereu imprimată în memorie ideea că eu trebuie să devin un profesor tot atât de bun și de devotat misiunii de dascăl ca și domnul profesor. Bunătatea doamnei Maria care, din puținul lor au oferit unui tânăr în formare un sprijin la momentul oportun, m-a făcut să înțeleg că e bine să știm să-i ajutăm pe cei cu greutate, să știm să alinăm, pe cât posibil, suferințele celor cu probleme, fiindcă astfel și Dumnezeu va avea grijă de noi.

Aduc, pe această cale un călduros omagiu familiei Scridon, una dintre cele mai respectate familii din Sângeorz a cărei activitate didactică a îmbogățit și înfrumusețat inimile tinerei generații. Oricum, eu nu am putut desprinde imaginea doamnei Scridon de cea a domnului profesor. Așa că pur și simplu am relatat o întâmplare din tinerețea mea din care reiese faptul că dâșii erau niște oameni deosebiți care merită mult respect.

CALVARUL PROFESORUL OCTAVIAN SCRIDON ÎN TIMPUL REGIMULUI COMUNIST

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Odată cu instaurarea regimului comunist, sistemul de învățământ trebuia să îndeplinească o funcție de îndoctrinare, să-i pregătească pe copii și tineri după tiparele *omului nou* și să elimine spiritul critic și spontaneitatea elevilor. În paralel cu campania demagogică de lichidare a analfabetismului se opera o sinistă discriminare pe criterii de clasă, iar cei admiși în școli erau supuși unui perfid sistem de dresaj ideologic¹.

Într-un raport al secretarului Comitetului Județean P.C.R. Năsăud către Comitetul Regional Cluj al P.C.R. se menționa cum se manifestă reacțiunea în județ:

Peste tot în județ elemente izolate, reacționare, duc o politică de șoapte contra democrației. Iar în Rodna este protopopul Lazăr Sângeorzan care, din informațiile de la organele locale de acolo, aproape în fiecare duminică, în mod sistematic, în predicile ținute în biserică, atacă guvernul și partidele democratice cu cuvinte nedemne pentru orice cetățean cinstit. În ziua de 25 noiembrie (1945), în predica ținută în biserică, printre altele a spus: Suntem conduși de oameni fără morală și cultură, care stau în fruntea statului român, iată cu astfel de cuvinte iese înaintea populației propagând în biserică politica reacționarilor².

Vom încerca să surprindem câteva elemente și gradul în care școala românească a fost afectată de impunerea ideologiei totalitare, în speță profesorul Octavian Scridon din Sângeorz-Băi.

La data de 30 iulie 1945 Comisiunea Centrală de Informațiuni pentru Purificarea Aparatului de Stat București trimite în teritoriu circulara nr. 3251 privitor la purificarea corpului didactic. Conformându-se acestei circulare, Comitetul de plasă Rodna trimite organelor superioare la data de 17 august 1945 un raport în care erau prezentate următoarele date despre unele cadre didactice din zonă, printre aceștia găsindu-se și profesorul Octavian Scridon³, *mare simpatizant al Partidului Național Țărănesc, lucrează și acum pe linia național-țărănistă veche, ilegal⁴.*

¹ *Raport Final* – Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, Editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrințu, Cristian Vasile, București, Editura Humanitas, 2007, p.289.

² Serviciul Județean Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale (SJBAN-AN), Fond *Comitetul Județean P.C.R. Năsăud (1945-1950)*, Documentul nr. 1218/27 noiembrie 1945.

³ A fost mulți ani profesor de limbă și literatură română la Liceul „Solomon Haliță”, chiar de la înființarea lui, de unde s-a și pensionat, după care s-a mutat în Cluj-Napoca.

⁴ SJBAN-AN, Fond *Comitetul Județean P.C.R. Năsăud (1945-1950)*, Documentul nr. 1218/27 noiembrie 1945.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Datorită trecutului său politic, Direcția Regională a Securității Statului (DRSS) a hotărât internarea în unități de muncă forțată (lagăre) a profesorului Scridon Octavian pentru o perioadă de 60 de luni (5 ani), începând cu 16.08.1952 până la data de 16.08.1957¹. A fost internat în unitățile de muncă de la Bragadiru, Borzești și Onești². A fost eliberat la data de 13.05.1954³.

4.27.XII.53

Maticola 19589		Unitatea Bragadiru	
Numele SCRIDON A		Pronumele OCTAVIAN	
Porecla			
Născut în anul 1917		sina și în	
Comuna Feldru	Raionul Patarei	Regiunea Cluj	
Fiul lui Antone și al Fometa		domiciliat în	
Comuna Patarei	Raionul Republicii 45	Regiunea	
Ocupația la data arestării: Profesor			
Ocupația în trecut:			
Studii: licențiat în litere			
Starea materială la data arestării: bună			
Starea materială în trecut: bună			
Starea civilă: căsătorit cu Leopold		Origina socială: mur. burghez	
Apartenența politică la data arestării: F. P. în trecut P.N.L.			
Nr. Deciziei sau Procesul-Verbal de internare	Nr. Adresei și Autoritatea care a depus	Motivul internării	Durata internării
PN-82/11/52	AR 11/52 Cluj	1946 internat în P.N.L. P.N.L. Tinschtein P.N.L. Mădăria	60 luni
Internarea începe la: 16-8-52		Expiră la: 16-8-57	
Majorări (reduceri)			
Egii provizorii:			
Reprimări:			
Baza legală: Decretul nr. 11/52			

Logărul (Colonia) Bragadiru	Data transferării 5-1-53
33/52 Borzești	27-02-53
12.01.53: Scantzi col. amenaj. z. nr. 7721/53.	
Comportarea în timpul internării:	
Observațiuni:	
Fișa a fost întocmită de: H. C. C. C. C. C.	
Verificat și găsit în conformanță cu actele din dosar:	
Comandantul:	

Facsimile după fișa penală întocmită prof. Octavian Scridon (IICCMER)

¹ Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER), *Fișe matricole penale – deținuți politici*, litera S.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

TRADIȚII

MATERIAL ETNOGRAFIC ȘI FOLCLOR CIOBĂNESC DIN MUNȚII RODNEI

- IX -

TIBERIU MORARIU¹

Țigani la stână

Odată s-o dus niște țigani să fure caș de la stână cân la on bocei, cân la altu și tăt nu puteau să se apropie, cân într-on loc de păcurari, iar în altu câni, de frică să nu cie prinși. Cân odată s-o apropiet de-o stână, une n-o văzut nici câni, nici păcurari. Apoi o zâs că să vede că aicea păcurarii dorm, câni poace s-o dus pă la oi, să merem, că pe

sfântu meu, caș furăm, fără să ne prindă păcurarii. S-o luat unu după altu, îmbgiindu-se unu pă altu, care să margă înainte, iei zâceau: „ba hăla să margă, ba nu, ba da hăla mai mare” și apoi o zâs că să margă la urdă, altu la caș. Urda iera sucită și cân s-o dat să desuciască drobu de urdă, deasupra iei era on ciaclău și țigani, cum n-o băgat de samă,

¹ Articolul de față, scris de Tiberiu Morariu face parte din lucrarea *Material etnografic și folclor ciobănesc din Munții Rodnei*, în „Vatra” – Revista învățătorilor din județul Năsăud, Anul V, Nr. 6-12, iunie-decembrie 1939, pp. 173-177. Notele ce urmează fac parte din lucrare.

cum se desvârte strecura cu urda, l-o agiuns ciacלא, pe cap și țaganu spăriet o străgat: „Vauleo urdă și stână nebună!”. Apoi cu tății s-o coborât în vale, că o crezut că o nebunit stâna. On păcurar s-o dat și o fugit după iei și într-on loc le-o ieșit înaintea lor, la on pod, făcându-se că-i orb. Țăganii o întreat pe orbu de la pod: „Ce-i mă cu tine?” Păcuraru i-a răspuns: „D-apoi îi rău că îs orb și nu vād și aștept doară or veni țăgani cu păru lung, ca să-mi dăie pe la oci, că atunci am să vād”. Țăganu o zăs către păcurar: „Iacă doară acilea îs ieu, și nu-i mare lucru, dă cu plecele mele, ca să vezi”. Păcurariu o întins mâna la părul țăganului, și-l suce pe lângă mână și apoi i-o zăs: „Măi țăgane, ce-ai cătat să pui mâna pe urdă?”. Apoi l-o bătut mort. Cân s-o văzut scăpat țăganu din mâna păcurarului, o uitat că ce l-o întreat păcurariu, ori cine o fost și o sărit pe gios și pe sus. Apoi le-o spus la ceilalți țăgani: „Vauleo că ce-am pățit, că la hăl pod iera o oarbă, nebună, și m-o bătut până m-o omiorât”.

Telciu – Pantelimon Dedeș, 33 ani – 1934

O mărș odată on țăgan la furat, cu nănașu-so. După ce s-o culcat păcurarii, s-o băgat în staur și nănașu-so o stat afară. Apoi, după ce s-o băgat în staur, țăganu, nu să tacă, o tăt umblat între oi, alegând și le căta pă spcinare, de grase, și zăcea: „Coadă lată, alege-oi, slabă împinge-oi”.

Nănașu-so o zăs să tacă și să-i deie peste gard oi, dară țăganu nu tăce. Atunci l-o auzât păcurarii, o mărș în staor și l-o prins și apoi s-o sfătuit că ce să facă cu iel, dacă o furat? L-o dezbrăcat și l-o legat și apoi l-o pus în crivala de sare. Apoi o țăpat boceiu de oi, să-l lingă și oile o început să-l lingă. Caprele o început a țăpa curele de pcele și de pe iel, și apoi o zăs țăganu: „Ieste lănoase îs mai mniloase, apoi ieste cornute, ce le-aș bate că ieu curele lace de la dada de pe spate”. Apoi țăganu le-o blagoslovit: caprele să cie a dracului, iar oile a lui Dumnezeu.

Parva – Vasile Rus, 45 ani – 1932

On țăgan o trecut odată p-on drum și mărgân pă drum, s-o băgat într-on staor și o furat un mniel. După ce l-o ascuns sub recăl, o mărș mai departe. Pă drum, într-o vreme l-o ajuns on român, care o zăs cătă țăgan: „Bun ajunsu!”.

Țăganu s-o speriet și o zăs: „Ce mniel?”

Atunci românul o zăs: „Mnielu care l-ai furat”.

Apoi o zăs țăganu: „N-o fost a d-tale mnielu!” Iar românul i-o spus că o fost a unor oameni de-ai lui. Țăganu o zăs apoi, să să deie la pace, așă că dacă au ajunge în sat, să dăm mnielu să-l ciarbă și pcelea s-o vindem. Românul s-o învoit și o zăs, bine.

O ajuns în sat, s-o băgat la o gazdă, unde să mâie. O belit mnielu și l-o dat la gazdă să-l ciarbă și să facă sorbală. După ce l-o cert în oală, țăganu s-o luat pă samă, că românul o zăs cără iel: „Bun ajunsu” și n-o zăs nimic de mniel. Țăganu s-o sămăluit ca să mânce numai dimineața mnielu și care a jisa mai mândru, acela să mânce mnielu. Românul s-o învoit și pe asta.

Apoi românul s-o culcat pe vatră lângă oala cu zeamă și cu carne, iar țăganu s-o culcat în fundu căsii – sub icoană – ca să jiseze mai mândru. Noaptea, românul s-o sculat și o mâncat zama și carnea și apoi s-o culcat din nou. Țăganu n-o știut nimic. Cân o fost

domineăta, s-o sculat țâganu ș-o întrebat pe român: „Dormit-ai bine?”. Românul s-o sculat și o zâs: „Dormit și n-am pre dormit”. Țâganul l-o întrebat: „Ce-ai jisat?”. Românul o zâs: „I-am jisat, dară nu prea mulce, c-am adormit”. „Dară tu ce-ai jusat?” o zâs românul cătă țâgan. Atunci țâganul o zâs că o jisat atâta de mândru, că-i vrednic să mănca on bocei de mnei și anume: că o venit Dumnezeu cu tăți sfinții și o întins o mână, întregă de aur, și l-o îmbrgiet și pe iel să mănca. Românul o zâs: „îi drept. V-am văzut și ieu pă tăți la masă, da mi-o fost mai mare rușănea să mă bag la masă, da am mâncat și io pâta asta de mniel și m-am culcat iar!”

Rodna – George Lazăr, 32 ani – 1930

Doisprăzece țâgani o plecat să-și cate popă. Cât o mârș o avut de trecut și printr-o pădure. La mijlocu pădurii, o fost o prelucă, apoi acolo s-o gândit, să nu ci rămas careva dintre ei, s-o dat să să numere, începând de la unu, iar acela ce i-o numărat, pe iel nu s-o numărat. Apoi o zâs: „Noua, îi rău, că suntem numai unsprăzece”. Atunci o prins iei să puhăiască, după hăl ce-o rămas pierdut în pădure. Cu tății striga: „pu, pu”, și nimnic nu li se răspundea. Într-on târziu o puhăitură o răspuns: pu, puu, puu și țâganii o auzit și o zâs: ahălai, să puhăim din nou. O început din nou să puhăiască, de o sunat pădurile, dară n-o fost pierdut nici on țâgan, că iera on păcurar la oi care s-o apropiet de iei, și apoi i-o luat câni la fugă, în tăte pădurile.

Păcurarii de la stână i-o cătat pă țâgani prin tătă pădurea și pă care cum l-o aflat, l-o dus la stână, până ce o fost tăț țâganii, de nu lipsă nici unu. Păcurarii i-o întrebat, da ce căutați voi în pădure? Iar ei o zâs, că popă cătăm, da am intrat prin pădure și lipsește unu dintre noi. Atunci on păcurar o zâs: „Vă număr ieu că ieu am oi mai multe decât țâgani cât sunteți de față”. La vorbele estea cu tăți s-o învoit. Atunci păcurariu le-o spus, că iel așa numără oile, dacă le bagă după strungă și tăt câte zece număr, iar cân am numărat zece, încrestez pe pătrari.

Țâganii o intrat cu tății după strungă, iar unu dintre păcurari o încis strunga și căm să iasă, nu vre să iasă nici unu și atunci încerca să sară peste strungă. Dada cel mai mare o cerut o botă de la păcurari, să deie iel în strungă și păcurariu să steie în strungă, să le numere. Dada cel mare o început a număra, unu și da cu bota în spate și tăt așa o numărat, până la al unsprăzecelea, și tăți le-o curăit câte-o botă. Păcurarii, tăt așa, iar țâganii, care cum ieșă, străgai tăt „vauleeu, vauleeu”. La urmă o rămas dada cel bătrân și păcurariu îl tăt cema, iel nu vrea să iasă. Încerca să sară peste strungă ca oile, dară n-o putut. Atunci o intrat păcurarii în strungă și l-o măsurat dublu cu bota și apoi le-o ieșit la număr doisprăzece țâgani.

Țâganii după ce o văzut că nu le lipsește nici unul, din doisprăzece, o zâs: așa că noi n-am putut să ne numărăm. Morț de foame și bătaie, am venit să ne numără, din botă, după strungă, hăst păcurar.

Unii dintre țâgani o dat cu ochii de căldarea plină cu lapce și zâce unu cătă altu: „Auleoo, ce de lapce!”. Și o întrebat pe păcurari, de unde au atâtea lapce, că iei văd că numai o capră este pe lângă colibă și păcurari mai mulți. Țâganii nu știeu că capra aceea era oprită la colibă pântru că era beceagă și nu puce să umble cu oile. Păcurariu le-o spus

că lapcele acela-i de la capră și atunci țâganii s-o dat în sfat să cumpere capra aceia și căldarea și după o vreme o ajuns la târg, apoi o luat capra și căldarea și s-o dus, dară înaince de-a pleca, i-o întrebat pe păcurari, că ce mîncă capra. Păcurarii le-o spus că lemne uscate, așa că vă suiți în huci și tăieți crengi uscate. Mărgân în vale, prin pădure, țâganii o dat de o fâgoaie uscată. Acolo s-o sfătuit că acela ar fi bun pântru capra lor. Atunci o făcut cu căldarea jup, în gios, și s-o urcat cu tăți în lemn. De la on loc, nu s-o mai putut sui, că nu ierau crengi, atunci cel din urmă strâga: „Mă urcă-te mai sus”, iar cel dinainte o z'ăs: „Văz că hăst Dumnezău n-o pus crângi”. Atunci deodată o prins țâganii la tăiet de crengi, începând de la cel mai dedesupt, până ce nu mai avea nicio cracă, pe care să se mai poată coborî gios. Capra de gios, să uita mereu la țâgani, ea numai rumăga. Țâganii vede capra cum face din gură, rumăgând, iară ei o zăs: „Vai Doamne, că și hastă capră încă nu mai poate, că numai ascute dinții și cân om ci unu din noi gios, ne și mîncă. Dară, știți voi ce să facem, că n-avem nici crengi pe care să ne coborâm, din lemn, că hăst

Dumnezău ni-o luat crengile, dară noi facem așa, că ne țânem cu tății de mână și capra să ne mînce, pe unu, care a coborî mai întâi. Atunci să facem așa, ca să sărim din huci și om ci de față și ne-om apăra de capră”. Atunci tăți o pcicat din huci și s-o făcut tăt puzderii.

Telciu – Ioan Mutu a lui Gheorghe, 45 ani – 1934.

O mârș on lup, ca pe Fățată, și cum umbla, să afle ceva de mîncat, s-o întâlnit cu o hulpe, pă care o vrut s-o mînce. Hulpea s-o rugat să n-o mînce, atunci lupu i-o spus că nu mai poace de flămând și trăbă s-o mîncănce pă ie. Hulpea o zăs că-i face rînd să mînce oi, dară să-i deie și iei. Lupu s-o învoit și o zăs că or împărți prada între iei. S-o dus hulpea și s-o băgat între niște oi și lupu o mârș pă la deal și oile s-o spăriet și o fugit spre lup. Atunci lupu o prins o oaie, o omorât-o și hulpea s-o dus la împărțit. Atunci lupu o zăs: „Asta mi se vine, asta mi se cade și asta mi-e cu dreptate!”. Și tăt așa o zăs până o gătat tătă oaia de mîncat. Dup-aceea o zăs hulpea: „Bine, nu-ț câștig nimnic mai mult și îmblă de amu înainte tu sângur!”. După ce o îmblat după hulpe, o aflat-o într-o zi și o zăs, că bine, amu am să te las pe tine să împarț. Hulpea o zăs că nu face târgu acela, numai așa, dacă mere cu ea să joare pă cruce. Lupu s-o învoit și o mârș până lângă niște oi și o zăs cătă lup: „Puneț pcioru aici și joară!”. După ce ș-o pus pcioru, s-o prins și o venit păcurarii să-l omoare. Cân îl bātem, hulpea zācea: „Asta fi să vine, asta fi să cade și asta fi cu dreptate!”. Și așa l-o tăt bātut, până l-o omorāt.

Rebra – Vasile Scridon, 42 ani – 1934.

RESTITUIRI

ÎNSEMNĂTATEA REUNIUNILOR CU PRIVIRE LA ÎNAINTAREA POPORULUI ROMÂN

- III -

IUSTIN SOHORCA

Este în un sat o familie constătoare din zece membri. Sunt în stare foarte slabă, nu au decât o văcuță care le dă câte o leacă de „dulce”.

Copiii fiind foarte mici – prin urmare neapți de lucru – sunt avizați la traiul din brațul tatălui lor. Acesta moare... Rămâne văduva cu opt copii mici!... Ce să facă?... Mortul trebuie îngropat. Cu ce?

De unde să aibă cel puțin 30 florini. Acum în grabă?

Ș-ar vinde vaca, nu-i vine bine, căci rămân copiii flămânzi. Ar merge la un bocotan să ceară ca împrumut acea sumă, acesta nu-i dă, că se teme că văduva nu-i va putea plăti. Vreun făcător de bine nu se arată, căci Doamne, acum sunt foarte rar oamenii care se mai cugetă și la necazul altuia!

Împinsă de necaz, merge la jidan, care, bucuros, îi dă cu „vecsel” un sac de făină și 1-2 ferii de vinars...

Popa mai poate îngădui!...

Înmormântarea se face.

Necazul adevărat numai acum se începe căci, pe semne, până mortul e în casă, necazul nu se simte așa de tare ca după înmormântare.

Ce să înceapă biata văduvă? Are opt copii, o văcuță și o datorie de 30 florini după care sumă trebuie să plătească „numai omenește” 7 florini pe un an. Afară de această camătă „omenească”, punem venitul ce-l are jidanul din făină și vinars pe care i le-a dat mai scumpe cu 2-3 florini ca cu bani gata.

Un an o mână văduvă cum biata poate, dar iată anul trecut.

Datoria sau cel puțin camăta de 7 florini trebuie plătită. De unde? Nu o poate. Jidanul părăște și aduce execuție. Vaca văduvei, hrana băieților se vinde cu doba!

Ce va fi acum cu ei? Au ajuns la traista de cerșetor.

Toate aceste se pot înconjura cu ajutorul „reuniunii de înmormântare”!

Scopul acestei reuniuni, precum am zis mai sus – este plățirea imediată a unei sume (60-70 florini) drept despăgubire, respectiv asigurarea cheltuielilor de înmormântare.

Suma statorită de bani se plătește numai membrilor care nu au alt obligământ decât, ca din când în când să plătească o sumă de tot neînsemnată (20-30 creițari).

Se poate deci convinge oricine despre bunătatea unei astfel de reuniuni.

Să înființăm, dragii mei, reuniuni de înmormântare, căci în adevăr acestea sunt ajutorul cel mai neprețuit pentru familiile nenorocite!

Reuniunea de temperanță are scopul nobil de a feri pe om de scârboasa patimă a beției, prin aceasta a-l scuti de ruina materială, fizică și morală.

Cine nu ar ști istoric sărăcia cutăruia sau alte rele provenite din beție?!

Câte cazuri ași putea pune și eu aici ca exemple, ca din acelea să putem învăța a ne feri de beție, căci numai în un sat, câte se întâmplă?

Mă mărginesc totuși la unul, ca să se vadă apropiat urmările funeste ale beției.

Locuitorii comunei noastre, în general, sunt oameni buni evlavioși, harnici și de omenie, însă precum în toate pădurile sunt și vreascuri netrebuitoare, așa și la noi ca și pe alte locuri sunt unii (puțini) care prin patima beției au ajuns din avut ce era la – cerșetor!

Cu deosebire unul – să zicem că îl cheamă, de exemplu, Constantin, gospodar, cu moșie mare, cu patru boi, doi cai, oi etc., a ajuns – „hordar” sau „troagăr” în oraș.

Beția afurisită l-a pus bine, căci acum nu-s boi, nu-i moșie, nu-i nimic și nu are bietul nici ce purta în spate, de cum să mănânce!

D-apoi sănătatea lui, Doamne ferește de un chip ca al lui!

Știți d-voastră ce face alcoolul cu sănătatea?

Ceea ce e rugina pentru fier sau ce e viermele pentru plante, aceea e băutura spirtoasă pentru sănătatea omului!

Toate rod pe-ncetul, rugina în fier sau ce e viermele la rădăcina plantelor, iar alcoolul în trupul omului.

De pe fața sa nu se poate citi sănătate și frumusețe bărbătească, ci o stare de plâns a sănătății, provenită din alcoolul care a atacat creierul, inima, plămânile, stomacul, ficatul..., cu un cuvânt toate organele și membrele sale deodată. Căci trebuie să știți d-voastră, alcoolul nu strică numai, de exemplu stomacul, ci strică toate organele pe-ncetul, prin urmare el este cel mai periculos venin.

Alte vremuri omoară omul iute și la caz de nevoie sunt și leacuri, cu ajutorul cărora ar putea scăpa, dar alcoolul îl omoară pe-ncetul, dar sigur.

Bietul Costan, acum, trăiește în deznădejde, fiindcă sufletul său necăjit nu vrea să zboare din trupul său și mai necăjit!

Tot așa stă și cu sufletul, adică cu morala.

Sufletul său a degenerat rău. E în o treaptă cu animalele.

Beția i-a tâmpit și cel mai sfânt sentiment ce-l are un om: iubirea, respectarea și cinstirea părinților.

I-a pierit rușinea, omenia, e nepăsător, viclean și fără caracter. E în stare ca pentru o glăjuță de vinars a comite și cel mai mare păcat, căci „beția e ușa tuturor răutăților”. Pentru o gură de vinars își pune capul.

Bine zice cineva când vede vreun om beat: „și-a băgat pe dracul în el”.

Are dreptate, că în adevăr vinarsul e băutura diavolească, de care el se folosește la ispitirea și îndemnarea oamenilor la rele, ca așa mai ușor să-i câștige sufletul¹.

Vedeți, dragii mei, ce face vinarsul? Oh, dar el face și mai multe, celea ce le-am spus eu sunt numai o părticică mică din relele cauzate de el!

Oamenii cu minte totdeauna se feresc de această patimă rușinoasă, „arma diavolului”.

Oamenii harnici, păstrători și de omenie înființează „reuniuni de temperanță” cu ajutorul cărora să se poată feri de beție pe sine, iar prin sfaturi pline de iubire și exemple bune, să-și deie strădania a atrage în cercul lor și a îndrepta pe cei rătăciți!

Iată dară pe scurt scopul reuniunii de temperanță.

Înființați oameni buni reuniuni de temperanță, cu deosebire în satele unde locuitorii sunt aplicați la băuturi și unde patima păgubitoare a beției a prins rădăcini!

Puneți-vă la inimă și fie-vă totdeauna înaintea ochilor vorbele: „Beția stânge neamul omenesc!”.

Fraților învățători! Stimat cler!

Amăsurat debilelor mele puteri, mi-am dat strădania a arăta scopurile nobile ce le au reuniunile.

Către d-voastră îmi îndreptez acum vorbele și doresc ca orice cuvânt al meu să vă intre la inimă și să simțiți tot aceea ce simțesc eu.

Stimați colegi, avem un teren vast de lucru!

Avem și pluguri bune spre acest scop, acelea sunt: cuvântul, scrisoarea și exemplul.

De pe catedră să vorbim în publicitate la înțelesul și luminarea poporului, iar afară de școală, să dăm exemple și să lucrăm ceea ce vorbim și scriem, să realizăm!

Stimatului cler, locul cel mai bun li este amvonul de unde să lumineze poporul cu vorbe frumoase și bine alese.

Acești doi factori sunt în o strânsă legătură și ar fi bine ca mână în mână să lucre, fiindcă sunt în toate zilele între popor și viața și în parte substanța lor e în legătură strânsă cu viața și substanța poporului.

Preoțimea și învățătorimea sunt acei doi factori de la destoinicia cărora atârână în mare parte fericirea sau nefericirea popoarelor!

Dumnezeu însuși pe cine voiește a-l ridica pe o treaptă mai aleasă – care e în legătură cu soarta popoarelor sale – îl face preot sau învățător, ca să conducă poporul!

¹ *Foaia poporului*, Sibiu, Anul XIII, 1905, nr. 44, pp. 590-591.

IUSTIN SOHORCA

Dumnezeu spre bine și spre fericire însuși a ales pe cei ce au a fi părinți pământești popoarelor și de la acești doi factori are să ceară samă la urmă! Și apoi, vai de acel preot sau învățător care nu și-a făcut datoria sa cum trebuie!

Judecata va fi aspră, sentința amară!

Deci la lucru fiecare, în numele lui Dumnezeu!¹

¹ *Idem*, nr. 45, pp. 604-605.

BISERICĂ, ȘCOALĂ, **SOCIETATE**

Conscripția de dare a satului Sângeorz-Băi din anul 1715

DORIN DOLOGA

După instaurarea și consolidarea stăpânirii habsburgice asupra Transilvaniei, Curtea din Viena a efectuat mai multe conscripții generale de dare pentru a cunoaște puterea economică a provinciei. Conscripția de dare din anul 1715 s-a efectuat în toată Transilvania. Sistemul de impunere a fost schimbat, în locul „porților” fiind introduse unități de calcul, („calculii”), așezate pe comitate, asupra sașilor, secuilor și orașelor libere¹. Darea pe care trebuia să o plătească fiecare locuitor era stabilită foarte precis.

Conscripția de dare a satului Sângeorz Băi din anul 1715 ne oferă informații importante privind numărul și vechimea familiilor, caracterul etnic al acestora, numele capilor de familie din perioada respectivă, starea materială a familiilor.

Din câte se poate observa în anul 1715 la Sângeorz Băi existau 136 de familii. În perioada respectivă o familie cuprindea în medie circa cinci membrii, ceea ce înseamnă că în anul 1715 la Sângeorz Băi trăiau circa 630 de locuitori. Față de Conscripția din anul 1711 se poate observa o scădere a numărului familiilor impuse la plata dării. Dacă în Conscripția din anul 1711 erau înregistrate 203 familii, în cea din anul 1715 erau înscrise 136 de familii, ceea ce reprezintă o scădere cu 67 de familii. Deși numele capilor de

¹ Paul Cernovodeanu, Nicolae Edroiu, Constantin Bălan (coordonatori), *Istoria Românilor. Românii între Europa clasică și Europa luminilor (1711-1821)*, vol. VI, Editura Enciclopedică, București, 2002, p. 530.

familii au fost scrise stâlcit de către conscriptori, care nu erau români, se poate observa faptul că toți locuitorii din Sângeorz Băi din anul 1715 erau români. Pentru identificarea mai ușoară, alături de ceea ce astăzi numim prenume, în conscripție apare și numele, care se referă fie la familia din care provenea respectiva persoană, exprimată prin formule de tipul „a Pinti”, „a Tomi”, cu sensul de fiul lui Pinte, a lui Toma, fie se referă la o ocupație, cum erau Croitorul, Morarul, Olarul, Căldărarul, Vrăciul, Slobodnic, se referă la o caracteristică fizică, exprimată prin formula „a Știopului”, sau se referă la zona de unde proveneau, cum arată numele de Ilvan.

Cele 136 de familii din Sângeorz Băi trebuiau să plătească în anul 1715 un impozit total în valoare 216 florini și 60 de creițari. Dintre acestea, 51 de familii (37,50 % din numărul total al familiilor) plăteau fiecare până la 1 florin, 58 de familii (42,64 % din numărul total al familiilor) plăteau fiecare peste 1 florin până la 2 florini, 16 familii (11,76 % din numărul total al familiilor) plăteau fiecare peste 2 florini până la 3 florini, 2 familii (1,47 % din numărul total al familiilor), plăteau fiecare peste 3 florini până la 4 florini, 3 familii (2,20 % din numărul total al familiilor) plăteau fiecare peste 4 florini până la 5 florini, 4 familii (2,94 % din numărul total al familiilor) plăteau fiecare peste 5 florini până la 6 florini, iar 2 familii (1,47 % din numărul total al familiilor) plăteau fiecare peste 7 florini până la 8 florini. Se observă faptul că în anul 1715 starea materială a majorității familiilor din Sângeorz Băi era una modestă. Prin Conscripția din anul 1711 s-a impus ca locuitorii din satul Sângeorz Băi să plătească o dare de 148 de florini. Față de anul 1711 locuitorii din Sângeorz Băi trebuiau să plătească o dare mai mare cu 68 de florini și 60 de creițari.

Redăm în continuare conținutul conscripției respective¹:

Sz<ent> Györgi:

Nr. Crt.	Numele contribuabilului	Florini	Creițari
1	Marika		50
2	Boka Toeder	2	
3	Vaszilla Horka	1	70
4	Nikolai Petreszi		70
5	Petre Bultzoie	1	50
6	Toeder a lui Iuon	6	
7	Petre Csuhan	1	50
8	Czoffe Grigoire	2	
9	Scridon Lacatisz	1	20

¹ Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, *Fond personal Anton Coșbuc*, dosar 19, ff. 20-23.

10	Lajer Iuon	1	10
11	Griga a lui Ionutz	3	
12	Szavul al lui Dimian	1	90
13	Pupskach Allexa	2	50
14	Petre Aschmaltz		40
15	Lazar Barbakair ¹	1	
16	Grigoire Schorre		60
17	Gyorgi a Pinti	2	
18	Grigoire a Pinti		40
19	Dumitru a Pinti		40
20	Iuon a Lazurke	2	
21	Vaszilla Anthon	6	
22	Gyorgi Lazurke	2	80
23	Petre Namczul	1	60
24	Stephan Iucovanul		60
25	Iuon a Palagyie	1	70
26	Precup a Palagyie	1	70
27	Grigoire Belike	1	80
28	Grigoire Ilvan	2	20
29	Lessan Simeon	1	50
30	Toeder a Sarde	2	
31	Vaszilla a Petri	4	70
32	Precup a Petri	2	
33	Iuon a Petresze	1	50
34	Gavrilla Vratsul	6	
35	Vaszilla Szavului	1	20
36	Dobre Calderair	5	
37	Petre Dregitsell	2	
38	Toeder a Demian	1	50
39	Toeder Zbreche	2	
40	Floire Szimonesze		80
41	Iuon a Demian	1	60
42	Stephanasza	1	10
43	Mihelle a lui Kotroi	1	
44	Gavrilla Lupului		60
45	Vaszilla Budnair		60
46	Corbune		50
47	Toeder a Beliki		40
48	Zahari Pintoie	1	10
49	Toeder a Gogoe	1	
50	Vaszilla Gogoe	2	50
51	Dumitre Kalline		80
52	Andre Dobzoie		50
53	Grigoire Kotroie	1	10
54	Cosztantin Morairul		70

¹ Berbecar.

55	Lazar Bosznok ¹		60
56	Barairul Grigoire	1	
57	Dumitrul Boznok		80
58	Nicuere a lui Dünčan		50
59	Scridon a Huhului		70
60	Petre a Tohmi		20
61	Gyorgi Budusan	4	
62	Domidie Pinte	3	
63	Vaszilla Korkodo		70
64	Gavrilla a Anne	1	20
65	Tohma a Sarde	1	
66	Macave a Gosoie	1	
67	Iuon a lui Vaszille	1	
68	Vaszilla a Sarde	1	
69	Gavrilla Koltz	1	
70	Toeder a lui Belle	1	20
71	Iuon Strugairul	1	30
72	Iuon Ollairul	2	10
73	Pinteli a lui Etchim	3	50
74	Andre a Szavului	1	40
75	Grigoire Rimbullye		80
76	Kirra a lui Vaszilla		80
77	Illye a lui Iuon	2	
78	Toeder Vaszille	1	40
79	Mihella a Marie	1	50
80	Vaszilla Russul	1	
81	Szavul a Miheella	1	
82	Petre Mathiesze	1	
83	Pinteli a Styopului	1	50
84	Illies a Styopului	1	50
85	Iuon a lui Toeder		80
86	Kosztin a Drumuloie	1	20
87	Grigoire a Bultzoie	1	30
88	Iuon a lui Bardan	1	30
89	Dumitrul a lui Petras	2	70
90	Iuon Szlobonik	1	30
91	Mihelle Virvaira	7	50
92	Grigoria Barair	1	10
93	Illies a Toffoie	1	80
94	Grigoire a Czirkoie	1	90
95	Gavrilla Grigoritze		70
96	Gavrilla Ollairul	4	10
97	Gyorgia a Klipisoie	2	
98	Vaszilla Dregits	1	30
99	Petre a Boldi		80
100	Grigoire Ruszoie		80

¹ Bâznog.

101	Precup a Timochi	2	30
102	Gavrilla a Gyorgi	1	
103	Lucca a lui V rass	3	
104	Ionutz a Buzului		70
105	Nicolai a Styopi	1	10
106	Lucca Dotcha		90
107	Iliess Petroszi	1	50
108	Mihella a lui Gyorgi	1	50
109	Miron Ivull ¹	2	10
110	Iuon a Bultzoie	1	40
111	Szimeon Szaszul	3	
112	Nikuere Klippiss	3	
113	Vaszilla Mihaly	1	50
114	Toeder Bultze	1	30
115	Mariutze a lui Andre	5	20
116	Gyorgi Toeder	1	70
117	Iuon Tahicsz ²	1	70
118	Szimeon a lui Halitze	1	30
119	Iuon a lui Gavrille	1	40
120	Gavrilla Echimoie		50
121	Vaszilla Marcus	3	
122	Simeon a lui Marcus	3	
123	Opre Illye		60
124	Gavrille Halitze	1	
125	Nicuere Anesziie	1	40
126	Grigoire Anesziie		70
127	Iuonitze	1	
128	Grozavul Kreitoirul		40
129	Dumitra a Dotchi	1	50
130	Gavrilla Nicuere	1	
131	Annitze	1	
132	Nicuere a lui Vaszi	1	50
133	Grigoire a Sukke	8	
134	Nekitta a lui Petras		60
135	Vaszilla a lui Petras	1	70
136	Petre Chilipeszi	1	20

Conscripțiile de dare ne oferă informații demografice, economice, sociale și de aceea ele merită întreaga atenție. Ele ne permit de asemenea să studiem evoluția în timp a unor comunități.

¹ Iovul.

² Tahâș.

ROMÂNII ARDELENI DIN VECHIUL REGAT ȘI ACTIVITATEA LOR PÂNĂ LA RĂZBOIUL ÎNTREGIRII NEAMULUI

IULIU MOISIL¹

I. CLERUL

Ardelenii trecuți peste munți se manifestează în toate ramurile vieții cetățenești. Începând cu ciobanii din Ardeal, care își duc turmele lor din Carpați, pentru iernat, spre sud, în Dobrogea și vechea Turcie. Mulți se așează apoi în țară, formând colonii, sate, orașele și ridicând bunăstarea acestei provincii.

La menținerea românismului în Dobrogea până la 1878 biserica a fost puternic ajutată și Românismul mult întărit și lăsat de adânc bisericășii ciobani români din Ardeal (Din cuvântarea IPS Patriarhul Regent la marile serbări de la Constanța, din octombrie 1928).

Apoi, chiar acei oameni cuprinși de sentimentul religios care se retrag între zidurile mănăstirilor pentru meditare asupra vieții pământești și cerești, călugării, au o parte a lor. Astfel din șirul preoților și călugărilor se ridică mai mulți episcopi și mitropoliți.

În *Moldova*, monahii Mănăstirii Neamțului în veacul trecut (XVIII) și parte din cel curgător (XIX) erau împărțiți în două partide: monahii transilvăneni, ziși și ungureni, și monahii ruși, veniți din județele de sus ale Moldovei, unde populația este încrucișată cu slavii ruteni, iar cei dintâi veniți din județul Neamțului și laturile Transilvaniei.

În *Muntenia*, contingentul cel mai mare al monahilor îl dă tot Transilvania, cu adăugire că aici, atât monahii, cât și monahiile din Regat, sunt adunate din județele unde populația este amestecată, mai ales, cu bulgari și din clasa neguțătorilor unde, iarăși, elementul bulgăresc este dominator.

¹ Extras din monografia *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul, 1918-1928*, lucrare de amintire a zece ani de când aceste provincii surori s-au alipit la Țara-Mamă, București, 1929, pp. 11-14.

În *Oltenia*, monahii sunt mai toți străini de localitate și dintre locuitorii laturilor Oltului avem monahi numai infirmi de bătrânețe sau de neputință. Chiar în trecut, monahii care au avut roluri însemnate și văzute în biserică, ca mitropoliții Ștefan și Teodosie din Veștem, Episcopii Damaschin, Chesarie, Iosif și alții, sunt de loc sau cel puțin de origine din Transilvania. Monahiile Olteniei sunt iarăși adunate de prin satele Transilvaniei și numai puține sunt venite din orașele Caracal, Craiova, Târgu-Jiului, care, iarăși, sunt bulgăroaice sau sârboaice de origine.

Vom aminti aici și pe ierarhul *Gavril Bănulescu* și Mitropolit al Moldovei din Bistrița-Năsăudului în 1746; *Stamati Iacob II*, Mitropolit al Moldovei la 1792, care ura pe greci și se ridică cel dintâi în contra pedagogiei grecești. El fu tare influențat de ideile predominante în Franța pe atunci și traduse un roman francez, *Cretil și Andronius. Gheorghe Ieromonahul*, arhimandrit stareț al Mănăstirii Cernica (Ilfov), *om cu ios și cu adevărat de neuitată vecinică pomenire*. Venit din Ardeal și călugărindu-se, umblând pe la Țarigrad, Sf. Munte, pe la mănăstirile din Moldova, apoi venind la București, Mitropolitul Grigorie *știindu-l că este om cuvios și vrednic a deschide o școală duhovnicească de petrecerea monahicească cu viața de obște, fiind lipsită țara de astfel de orânduială*, l-a trimis la Cernica, cea în ruine, pe care a refăcut-o de tot. Pentru vrednicia lui a fost numit arhimandrit. Muri în 1806. Apoi Dionisie Romano, n. Săliște (Sibiu) 1806, profesor în seminar (1832) și vicar al Episcopiei Buzăului (pe la 1836), precum și director al tipografiei episcopale. La 1855 arhimandrit, 1861 arhieru și locțiitor de episcop la Buzău, apoi la Huși-titular și transferat iarăși la Buzău. Decedat la 1873, a strâns o mare bibliotecă ce se păstrează azi la Academia Română. A tradus *Confesiunile Sf. Augustin*, strălucitul *Geniu al Creștinismului* de Chateaubriand, *Manualul adevăratului religios, Mângâietorul celor întristați, celor bolnavi și celor bătrâni*. Unionist ca și Filoteiu, adânc iubitor de neam, ultimele lui cuvinte nu cuprind rugăciunea sufletului ce se desface din legăturile sale, ci această singură cerere către Dumnezeu: *Doamne, nu pedepsi România după păcatele fiilor ei*, - cuvinte săpate și pe mormântul său.

Mitropolitul *Dionisie Lupu*, ocrotitorul lui George Lazăr și părtașul la întemeierea primei școli înalte românești din București.

Nifon Bălășescu, călugăr, pe la 1872, învățător la școala comunității române (azi școala nr. 1) din Tulcea. Pe atunci, Ismail Bey, muteșerif al Dobrogei, având afecțiune pentru români, dorea să pună pe o cale de progres școlile și bisericile lor din întreaga Dobroge și însărcinase pe Bălășescu să înființeze în toate comunele românești școli. Din cauza dușmăniilor străinilor (bulgari, ruși, tătari...) n-au avut însă durată. Bălășescu avea o cultură superioară, luă parte la adunarea românilor de la Blaj 3/15 mai 1848, fu membru în comitetul național permanent. El trecu munții în 1835 la București, unde fu profesor la seminarul mitropolitan. În 1847/1848 tipări un dicționar latino-român). Decedat în 1880.

George Ghenadie Popescu, teolog, născut în 1808 în Murani (Banat). Făcu și studii juridice la Pesta. La 1853 fu chemat de Grigore Ghica ca director al nou înființatului seminar de la Mănăstirea Neamțului, de unde trecu la Seminarul Central București ca profesor de latină și la 1864 director. Decedat la 1876 ca arhimandrit.

Râmnicianu Naum, originar din strămoș ardelean de lângă Sibiu, care venise în România ca să scape de unire. Născut la 1764 din protopopul Bucur, la Corbi în Muscel. Adus la București, învață grecește și românește și se hirotoni (la 15 ani) diacon. În 1784 tuns monah la Mănăstirea Horez. Din cauza războiului austro-turc fugi în Ardeal. La 1795 se înapoia, fiind învățător particular, apoi se hirotoni preot la Buzău și fu protosinghel la 1802. Ar fi ajuns și episcop, dacă n-ar fi spus adevărul fără multă cruțare, dar mai presus de toate, că era un înfocat patriot. Aprinzându-și amorul țării sale din scrierile lui Petru Maior, el transportă în Muntenia lupta de peste munți în contra asupritorilor neamului românesc. Această atitudine era de o importanță colosală în timpurile acelea, în ajunul insurecției grecești și în aurora avântului național condus de Tudor Vladimirescu. După o viață atât de agitată, la 68 ani, se retrase la Mănăstirea Cernica. Aici traduse Istoria Bisericii Universale a lui Meletie. Decedat în 1839. Fala lui Naum Râmnicianu este activitatea lui literară. Afară de scrieri didactice și religioase, presărate cu reflexiuni patriotice, merită atenție specială operele sale istorice: Epifonematele, două Scrisori între un moldovean și un muntean, Cronica (1768-1812 și 1812-1827) și mai întâi de toate prețioasa istorie a Zaveriei. A încercat și în poezie, în care a reușit destul de bine. Operele lui, parte grecești, parte române, sunt încă manuscrise și proprietatea Academiei Române, afară de câteva publicate în „Biserica Ortodoxă”.

Scriban S. Neofit, născut în 1803 la Burdujeni din o familie originară din Ilva-Mare (jud. Năsăud). studiile le-a făcut la Iași și București. La 1822 călugăr, la 1833 preot, la 1836 predicator al mitropoliei din Iași. La 1838 tipări prima sa carte „Catihis al bisericii ortodoxe”, cu litere latine, ceea ce nu mai fusese până atunci în Moldova. La Mănăstirea Neamțului deschise o școală națională pentru călugări și publică „Codul canoanelor bisericesti” numit „Pidalion”, tipărit aici în mănăstire la 1844. La 1846 profesor al seminarului din Iași unde predă până la 1862 istoria universală și a țării, limba grecească, retorica și filozofia. Fu și rectorul seminarului. După războiul Crimeii, românii începură agitația pentru unirea principatelor, în care luă parte activă Neofit ca și fratele său Filaret. Neofit era chiar președintele comitetului unionist, în casa și via lui se făceau adunările secrete și se hotărâse a se publica diferite broșuri și articole. Trecu și în Muntenia pentru a agita pentru unire. Fu ales și în divanul ad-hoc, luând parte activă la deliberările acestuia. La 1861 în fruntea clerului felicită pe Domnul Cuza pentru unire. Tot atunci fu ridicat la demnitatea de arhieru cu titlul de arhiepiscop de Edessa (in partibus). De la 1872-1884 trăi în Burdujeni, când moare lăsându-și casa și banii să se facă un spital. A lăsat multe scrisori tipărite: 24 opere și apoi manuscrise.

Scriban S. Filaret, frate cu Neofit, născut în 1811 în Burdujeni. Ieșind din copilărie, în care tatăl său îi arătase strălucirea trecutului patriei, studia la școala de la Trei Ierarhi din Iași, apoi la 1830 la Academia Mihăileană. La 1837 fu numit profesor de limba franceză, română, aritmetică și istorie. Mitropolitul Veniamin îl trimise la universitatea din Kiev să învețe teologia. La 1842 universitatea îl declară: „magistrum sacrosanctae theologiae humaniorumque litterarum”. Apoi fu numit rector și profesor la seminarul

„Veniamin”, unde funcționează 18 ani. Numit arhimandrit, deveni egumenul Mănăstirii Socola. Elaboră regulamente și scrise multe cărți didactice. La 1852 fu ridicat la rangul de episcop în partibus de Stravropoleos. Mare partizan al unirii principatelor, mare patriot. Fu și membru în divanul ad-hoc. Retras în viața privată, în via sa de lângă Iași, moare în 1873. Știa perfect limbile franceză, rusească, cu toate dialectele ei, citea cu ușurință latina, greaca veche și modernă, ebraica și germana. A scris mult, dar cele mai multe lucrări nu s-au tipărit.

Scriban Teoctist, arhimandrit. Și-a făcut studiile secundare în seminarul Socola, iar celelalte la Kiev. A fost administratorul Basarabiei, iar în urmă a fost numit profesor de teologie la seminarul central din București de la reorganizare și a rămas în această calitate până pe la 1872. Din acest timp, după oarecare neînțelegeri cu B. Constantinescu, a trecut la Iași. Aici fu numit director al seminarului Socola, dar lovit de paralizie, s-a stins în cele din urmă tocmai când seminarul de la Socola ara adevărată ruină și după care această școală fu mutată în Iași.

George (Gherman) Vida, maramureșean, trece în Moldova, aducând cu sine „Cronica lui Șincai”, cerând să se permită tipărirea ei. Epitropia Școalelor fuse invitată de Domn la 24 decembrie 1834 să găsească mijloacele a o tipări. Vida editase la Buda o Gramatică franceză. Era un suflet entuziast. El fu dascăl în multe familii boierești moldovene.

Icratie, unchiul episcopului Dionisie Romanul, ajuns dascăl al țârcovnicilor de la Antim apoi profesor împreună cu Bălășescu.

Ioanichie Stratonichia, arhiereu, contemporan al lui George Lazăr și care a jucat un rol pentru refacerea bisericească. Născut în Săsciori, aproape de Sebeșul săsesc. Învăță carte la școala de la Colțea, îmbracă haina monahicească, dobândește harul preoției. Mai târziu fu episcop, fără eparhie, cinstit cu acest titlu pentru vrednicia lui. Bunul Dinu Crețulescu i-a dat spre locaș casele de la biserica Crețulescu și totodată tot venitul cât va trăi. Din venit a făcut îmbunătățiri la bisericile: Sf. Gheorghe, Crețulescu, Cernica, Sf. Vineri, punându-l Banul și între ctitorii acesteia. A dus o viață milostivă, mai evlavioasă, mai sfântă până la vârsta de 80 de ani.

Dobrin Ioan, părinte schivnic din comuna Bucium (Făgăraș), fost la Mănăstirea Cernica, a decedat în 1929. Unul din inițiatorii și proprietar-donator de pământ din satul Bucium, unde se înalță pe vechile ruine ale Mănăstirii Negru-Vodă, sub pitoreștii munți ai Făgărașului, noua biserică a „Întregirii Neamului”.

II. ARMATA

Mulți ardeleni entuziaști au fost chemați sau singuri au cerut să fie primiți în armata română. Amintim aici câțiva di cei mai cunoscuți.

Generalul George Adrian, născut în 1820 în Ardeal, decedat în 1889 la București. Luă parte la mișcarea națională a românilor ardeleni din 1848. Trecu apoi în Muntenia, intră în armata română și înaintă până la gradul de general. Fu în cabinetul liberal de la

1867/68 Ministru de război. A întrebunțat o parte a averii sale pentru binefaceri. Fondă și frumoasa școală primară din București „General Adrian”. Militar distins, spirit organizator și om politic important.

Belloiu Stroe, colonel, comandantul regimentului 4 vânători, decorat cu ordinul „Mihai Viteazul”. Decedat în 1919 în etate de 46 ani.

Boteanu I., bănățean. A servit în armata română trecând, după războiul Unirii, la pensie, cu gradul de general.

Boerescu Nicolae, născut în 1850 în Făgăraș. Colonel la 1916 în regimentul 22 Dâmbovița. A publicat mai multe cărți relative la militarie, precum și Harta României în relief (1887), Hartă (în relief) Carpato-Balcanică (1892), reliefurile Cetății Neamțului, monografia Cetății Neamțului (1906), alte cărți relative la armată și cartografie.

Generalul Dragalina Ion, bănățean, comandant distins în războiul Unirii, căzut pe câmpul de onoare.

Generalul Culcer I., comandant în campania din 1913. Unul din distinșii militari ai armatei române.

Groza Moise, general, născut în 1844 în Banat. La 1873 trecu în vechiul regat, ca sublocotenent, fiind chemat de generalul Florescu. Ia parte ca ofițer de stat major al diviziei IV la operațiunile de la Plevna, unde se distinge la atacul redutei Grivița nr. 2 și e răsplătit prin înaintarea la gradul de maior (decembrie 1877). În 1891 e colonel. Ca locotenent ia parte sub comanda generalului Barozzi la lucrările hărții României, unde era șeful serviciului topografic în ministerul de război și se distinge prin cunoștințele sale speciale. Înaintat la gradul de general se retrage. A decedat în 1919 la Brăila.

Ignat Nichita, fost colonel în armata română, născut în 1829 în Salva (jud. Năsăud). școala primară superioară o termină în Năsăud (1846) unde i se inspiră de dascălii săi o deosebită dragoste de neam, izvorul faptelor glorioase săvârșite de el și soții lui de arme în 1848/49. În 1847 intră în regimentul al II-lea de graniță românească năsăudean. În timpul revoluției și-a făcut notițe de tot ce s-a întâmplat în batalionul său, transformate mai târziu într-un memoriu. De la 1851-1866 locotenent în regimentul 50 de la Alba-Iulia. La 1868 fu chemat în armata română cu rangul de căpitan. O viață nouă. Aici publică primul manual modern, intitulat „Serviciul în campanie”. Făcu războiul din 1877/78 ca maior. Fu apoi comandant provizoriu al regimentului 25 Dorobanți, de la înființarea lui până la 8 iunie 1880, dovedind a „activitate exemplară atât în administrație, cât și în comptabilitate, cu toate dificultățile și lipsa de mijloace... Acest ofițer superior nu lasă nimic de dorit, este pătruns de sentimentul datoriilor sale și e un caracter foarte onest, bun camarad, în rezumat cu mult viitor și folositor armatei” (spune lt.-colonelul Niculae în actul ce îl dete la luarea în primire a regimentului). Decorat cu ordinul Sf. Ana (rusec) și la 1883 lt.-colonel. La 1889 primi „Steaua României” (cavaler), iar la 1890 fu numit colonel. A decedat în 1899. A avut patru fii, toți militari distinși: *Emanoil*, ofițer în armata română de la 1891, maior în 1912. Ca lt.-colonel luă parte la războiul Unirii. Rănit în Turtucaia, prizonier la bulgari. Cu rangul de colonel ieși din armată, la 1921, ca invalid de război; *Gheorghe*, lt.-colonel, comandant al regimentului 10 jandarmerie; *Nichita*, ieșit din

Armată ca lt.-colonel, invalid de război; *Mihail*, născut în 1876, București. General, comandant al diviziei 16 Dej.

Nichita Ignat fu înrudit cu familia Botenilor din București, ai cărei strămoși, după tradiție, au venit din Ardeal, fugind de prigoniri (un strămoș e pomenit în documente, în luptele lui Matei Basarab). Ultimii Boteni ajunși generali: Emanoil, Romulus, Remus și Mihail (cei doi din urmă militari marcanți în războiul Unirii).

Moșoiu Traian, din Bran, general, unul din cei mai eroici militari și comandant în războiul Unirii.

Leca George, născut în 1844, fiul lui Constantin Leca. A fost comandant de cavalerie. În timpul războiului din 1877/78, fiind căpitan, în fruntea escadronului său din Gorj, a făcut o strălucită șarjă la satul Vidin din Bulgaria, pe un deal între vii, distrugând o companie de turci (300), care erau așezați în redută. Decorat cu „Virtutea militară”, clasa I, „Steaua României” cu spade și „Sf. Stanislav”. Decedat în 1899. A avut fii pe Haralamb și Octav G. Leca.

Vlad Victor, (de la Marină), născut în 31 august 1870 în Satu Mic (Banat). S-a distins prin numeroase scrieri populare, ținute în dialectul bănățenesc și publicate mai mult în ziarul „Dreptatea” din Timișoara, apoi prin alte lucrări literare, mai ales descrieri de călătorii, apărute în „Familia” din Oradea Mare și alte reviste.

Studiile gimnaziale le-a făcut în Lugoj, a fost eliminat însă pentru o mică demonstrație națională și a trecut în România, unde a intrat în școala militară din Craiova. După ce a terminat școlile superioare din Iași și București, a fost numit sublocotenent în marina română și a servit pe bricul „Mircea” și pe încrucișătorul „Elisabeta”. După o lungă boală a murit la Lugoj, la 3/15 mai 1896.

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ NĂSĂUDEANĂ

Preot IOAN BUNEA¹
Profesor la Liceul de fete Turda

La data de 25 martie 1933 – Praznicul *Bunei Vestiri* – am fost instalat paroh al enoriei ortodoxe din Năsăud. Cu prilejul instalării, în cuvântarea ținută, constatam că pentru a-mi justifica calitatea mea de conducător al parohiei, va trebui să am ca zestre o pronunțată *sensibilitate pastorală*, cu care să înregistrez fluctuațiile vieții imorale a enoriașilor, și o *energie perseverentă*, cu care să înfăptuiesc opere durabile pentru consolidarea parohiei.

Ca punct de orientare programatică am luat atunci cuvintele Mântuitorului: *De veți avea credință cât un grăunte de muștar, veți zice muntelui să se mute și se va... Nimic nu este cu neputință celui credincios* (Matei XVIII-20). Acestor cuvinte am căutat să le găsesc adăpost temeinic și durabil în sufletul meu dându-le și tălmăcirea dreaptă, aceasta pentru a putea sluji cu folos cauza creștină. Nici un moment nu m-am bizuit pe slabele mele puteri, ci *credința neșovăielnică*, trează, întărită prin rugăciune, mi-a dat tărie, curaj și perseverență în munca pe care trebuia să o depun pentru ridicarea și înflorirea acestei parohii.

Când am atribuit credinței putere creatoare, am ținut seamă de seva ei divină și de înfăptuirea pe care le-am realizat toți aceia care au avut-o ca virtute precumpănitoare. Cu această virtute în suflet au plecat apostolii în lume, cucerind cele mai împietrite inimi pentru creștinism; cu această virtute au biruit mucenicii creștini samavolnicia și brutalitatea prigonitorilor, tot acestei virtuți datorăm însăși existența Bisericii creștine – expusă celor mai accelerate tentative de exterminare. Credința a fost forța luminoasă și vie care a potențat tenacitatea sufletului românesc în trecutul înviforat și și-a deschis zărilor unității naționale.

Rămâne, însă, de stabilit că valoarea creatoare a credinței e în funcție de corelația ei organică cu munca. Numai din înțelegerea și armonioasa lor conlucrare izvorăsc opere durabile și folositoare societății.

Lozinca unui preot, mai mult decât a oricui, trebuie să fie credința și corelatul ei: munca. Munca unui preot de enorie trebuie să se desfășoare în trei direcții: *duhovnicească, didactică și social-morală*. În orice direcție s-ar desfășura, ea trebuie să țină seamă de exigențele religioase ale credincioșilor, menajându-le și canalizându-le în albia desăvârșirii morale. Sentimentul religios este o proprietate firească a omului, care îl îndeamnă stăruitor să-și înalțe privirea către seninul cerului și-i șoptește tainic să țină contactul cu Acela de la care vine *toată darea cea bună și tot darul desăvârșit* (Iacob I-17). Raportând această

¹ *Plaiuri Năsăudene*, București, Anul II, 1944, nr. 11-12, p. 12.

afirmație la poporul nostru românesc, constatăm că sentimentul acesta de neîntreruptă legătură a omului cu Dumnezeu a fost trăit cu intensitate de către toți fiii lui în decursul istoriei noastre înviforate și zbuciumate. Ceea ce a oțelit conștiința românească în luptă cu împilatorii vremelnici a fost credința în justiția nedezmințită a Dumnezeirii și încrederea în destinul superior al neamului.

Istoria este mărturie vie a afirmațiunilor noastre. Ștefan cel Mare avea creștinescul obicei ca după fiecare biruință secerată în viforul luptelor ridică câte un altar de închinare lui Dumnezeu în semn de recunoștință și preamărire. La 1467, Ștefan cel Mare a învins pe regele Ungariei, Matei Corvin, la Baia. Văzându-se amenințat serios de turci, a cerut, prin trei boieri ai săi, o cetate de adăpost pentru familia sa și pentru boierii săi, în caz că puterea osmanilor i-ar sili să se refugieze în Ardeal. Matei Corvin i-a dat lui Ștefan două cetăți: Ciceul și Cetatea de Baltă. Nu mult după aceea au fost cucerite și alte cetăți și orașe de către Petru Rareș, ca: Unguraș, Rodna, Reteag și Bistrița. Aceste cetăți, la care aparțineau zeci de sate, erau socotite ca *proprietăți ereditare* ale coroanei moldovene.

Castelul Ciceu avea sub ascultarea sa 60 de sate vecine românești. Pentru aceste sate Ștefan cel Mare a zidit o mănăstire cu biserică la Vad (jud. Someș) și a așezat în fruntea ei un vlădică, recunoscut de către regele Matias și cu autoritate episcopescă până departe asupra românilor ardeleni (Ștefan Meteș, *Istoria bisericii române din Transilvania*, volumul II, pp. 68-69).

Din cauza împrejurărilor politice, șirul episcopilor Vadului î încetat în anul 1566. În anul 1574 a fost numit un nou episcop la Vad cu numele Eftimie, venit din Moldova. Șirul episcopilor s-a continuat până aproape de anul 1628, când episcopia nu mai exista.

Episcopia de Vad a rămas în umbră și inactivă până după unirea politică a tuturor românilor la 1918. După ce hotarele țării erau conturate, era imperios cerută o intensă viață spirituală. Pentru realizarea acestui deziderat trebuiau reînviată vechile episcopii, vechile focare de răspândire a cuvântului dumnezeiesc, desființate în decursul timpului de opresorii noștri politici. Între aceste episcopii care trebuiau reînviată era și ctitoria lui Ștefan cel Mare și Sfânt, episcopia Vadului. Pronia cerească a trimis pe omul providențial pentru readucerea la viață a acestei episcopii, în persoana nemuritorului episcop Nicolae Ivan.

Sub oblăduirea și directa supraveghere a vrednicului arhieru Nicolae Ivan, s-a continuat tradiția marelui voievod și ctitor moldovean, împodobindu-se întreg teritoriul eparhiei cu turnuri mărețe și cu altare pompoase. Această muncă, izvorâtă dintr-o credință neclintită în perenitatea vieții neamului, a avut darul să roueze mângâiere și mulțumire în sufletul obștii românești însetată după *apa vie* a Evangheliei.

Ridicarea unei biserici pe pământul Transilvaniei dezrobite însemna, în primul rând, un imn de preamărire lui Dumnezeu pentru binefacerile revărsate cu prisosință asupra noastră și, în al doilea rând, un prilej de faptică afirmare a drepturilor noastre imprescriptibile la glia pe care am frământat-o cu sângele scurs din rănilor și din vinele noastre. Înălțarea unei biserici mai avea și o altă semnificație: era precum este și astăzi un

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ NĂSĂUDEANĂ

indiciu de fervoarea religioasă ce încălzește sufletele celor dornici de a avea un jertfelnic corespunzător.

Ținând seamă de vibrația sufletească religioasă a enoriașilor din parohia Năsăud, precum și de trebuințele religioase ale elevilor ortodocși de la școlile secundare din capitala graniței năsăudene, toate străduințele mele, timp de șase ani cât am păstorit parohia, am convers spre un singur scop: de a da posibilitatea să aibă un sanctuar corespunzător într-un loc potrivit. *Desigur, creștinul cucernic se poate ruga oriunde; și-n preajma unui izvor șoptitor, și-n mijloc de codru misterios, și pe creastă de munte, și-n chilie de om suferind și pe țarm de mare... Oriunde.*

Totuși, petrecând timp mai îndelungat până și în mijlocul firii atât de mărețe, creștinul dorește să se reculeagă, din când în când, ascultând o slujbă dumnezeiască săvârșită într-un locaș dumnezeiesc, într-o biserică (N. Colan, Lăcașuri de închinare, în „Viața ilustrată”, nr. 6, Anul I).

O astfel de biserică noi n-am avut în Năsăud. De altfel, parohia exista numai din anul 1893, fiind organizată de preotul-profesor Gregoriu Pletosu. Acesta, pentru a satisface trebuințele religioase ale elevilor săi, precum și ale puținilor credincioși, a instalat un altar într-o cameră a locuinței sale, unde oficia Sfânta Liturghie. Credincioșii de aici, însă, n-au putut să-și ridice biserică din cauza împrejurărilor nefaste în care se găsea neamul românesc din Transilvania. După unirea de la 1918, Năsăudul, vechiul centru de cultură și de slovă românească, a luat o înfățișare nouă, fiind înzestrat cu o mulțime de școli și instituții românești, în afară de cele existente. Astfel, că s-au stabilit în localitate un număr considerabil de români ortodocși și aproximativ 130-150 elevi ortodocși anual. Aceștia ascultau, în Duminici și Sărbători, Sfânta Liturghie într-o capelă igrasioasă, similare catacombelor, pusă la dispoziție de administrația fondurilor grănicerești, de vreme ungerii – cu un număr disparent de credincioși – aveau biserici frumoase. În anul 1930, din inițiativa și zelul apostolic al decedatului preot Victor Susa, s-a început acțiunea de adunare a fondurilor necesare, atât pentru parohia Năsăud, cât și pentru filia din Sângeorz-Băi¹. Acțiunea s-a constituit din anul 1933, prin truda smereniei mele și a consilierilor parohiali. Strădaniile ni s-au soldat cu rezultate mulțumitoare, ajungând ca în anul 1937 (18 iulie) să dăm destinației biserica din Sângeorz-Băi, iar în anul 1939 (19 noiembrie) biserica din Năsăud.

Aducem acum slavă lui Dumnezeu că am putut să traducem în fapt dorința vie a credincioșilor din Sângeorz-Băi și Năsăud, respectând și continuând tradiția marelui

¹ Surprinzătoare această afirmație a părintelui Bunea, deoarece acțiunea era deja începută (în Sângeorz-Băi) de ieromonahul Ioachim Bâznog pe care l-a cunoscut personal; a se vedea Alexandru Dărăban, *Ieromonahul Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi*, Bistrița, Editura Charmides, 2009 și *Ieromonahii Antonie și Ioachim Bâznog*, Brăila, Editura Sfântul Nicolae, 2013.

voievod moldovean, care avea viziunea că întărirea și consolidarea neamului românesc, sub un singur sceptru, nu se poate înfăptui decât sub oblăduirea spiritualității creștine.

Secretul realizărilor omenești – și în cazul de față edificarea celor două biserici, rezidă în solidaritatea puținilor și inimoșilor credincioși și, mai ales, în jertfelnicia fără seamăn a unora dintre ei, care au dat dovadă de un zel apostolic, alergând, zi și noapte, pentru ca grăuntele de muștar, sămânța cea mai mică să rodească și să devină pomul mare, așa cum se înalță maiestuos în strada *Grănicerilor* din Năsăud și în incinta băilor *Hebe* la Sângeorz-Băi.

Niciodată un conducător, ori în ce post de răspundere s-ar găsi, nu înfăptuiește nimic durabil, singur, ci prin sufletul și devotamentul colaboratorilor. Munca sfetnicilor se încrustează în orice operă trainică. Așa este cazul cu bisericile pomenite. Înălțarea lor se datorește, în primul rând, inimosului consilier parohial, trimis de Dumnezeu la timpul potrivit, inspector silvic Ștefan Teodorescu, suflet cald, deschis, întrepid și devotat operelor de interes obștesc. În analele parohiei Năsăud, numele lui va rămâne neșters, iar Episcopia vadului l-a trecut între marii ei ctitori.

Trebuie să subliniez, în mod deosebit, sprijinul extrem de prețios al epitropului-casier Octavian Berindei care, în momentele cele mai grele ale parohiei, a lucrat cu tragere de inimă pentru promovarea intereselor ei făcând sacrificii materiale mari. Sufletul tatălui său, fost slujitor al altarului, l-a moștenit cu virtuțile creștinești, necesare oricărei opere mari și trainice. Cuvinte de aleasă prețuire se cuvin epitropilor: ing. Constantin Tipa, prof. Constantin Albu și prof. Ioan Trelea; consilierii parohiali: ing. Victor Fătu, ing. Ioan Dobrescu, Laurențiu Berindei, Decebal Păunescu și Societatea Ortodoxă Națională a femeilor române, în frunte cu doamna prof. Emma Mercheș care, prin buchetul ales de doamne ce formau comitetul (Caliope Lipan, Minerva Mihăieșe, Ana Berindei, Elisabeta Trelea, Livia Drugă, V. Tipa, M. Bunea), a adus o contribuție importantă la durarea mărețului Sion. Ajutoare bănești s-au primit de la: Banca națională, Ministerul Culturii Naționale și Cultelor, Direcția Silvică Năsăud, Societatea *Regna* Năsăud, Consiliul de Miniștri, Societatea *Unirea* prin domnii Cristea și Barbu Niculescu și de la o mulțime de mărinimoși donatori din întreaga țară, care au răscumpărat ilustratele ce au fost puse în vânzare cu scopul augmentării fondurilor de zidărie a bisericii. Tuturor donatorilor le exprimăm călduroase mulțumiri.

Astăzi, majoritatea dintre cei care au ostenit la zidirea altarului credinței ortodoxe din Năsăud, au luat drumul pribegiei. Au în suflet, însă, virtuțile înalte – în cursul istorie. Aceste virtuți le sunt merindea întremătoare în valurile de izbeliște ale drumetiei și, cu ele, vor lua parte la marea și apropiata sărbătoare a învierii totale a neamului.

SOMEȘENI MARTIRI ȘI BIRUITORI

LAURENȚIU OANEA

Dr. Laurențiu Oanea

Abia după patru secole de la întemeierea statului feudal, inima Transilvaniei este zguduită în anul 1437 de revoluția iobagilor adunați pe dealul Bobâlnei de lângă Olpretul de azi, aproape de orașul Dej. Proporțiile acestei mișcări revoluționare au fost atât de mari, încât au avut răsunet nu numai în Țara Ungurească, ci și în țările învecinate. Revoluția aceasta era începută și dusă de românii someșeni, având conducător pe acel renumit căpitan Mihael Valachus Capitaneus din Vireag, comună lângă Becleanul Someșului, despre care amintește documentul din 6 octombrie 1437. Începută în 1437, ea a căpătat un caracter de mișcare națională românească prin actul încheiat de nobilii unguri cu sașii și secuii în Căpâlnea, lângă Ileanda de azi, la 16 septembrie 1437, când acești adversari ai poporului român se coalizează între ei, realizând o „Uniune

frățească” spre a lupta împreună contra dușmanului comun, care erau românii.

Acest act, ca și toate documentele istorice ale vremii, fac dovada forței și organizației pe care poporul român din acel ținut o avea la începutul veacului al XV-lea.

Poporul contra căruia se făcea această condiție de la Căpâlnea, era poporul someșan, purtător demn al ființei sale daco-romane, stăpânind ținutul vast ce se întinde de la masivul Țibleșului până la hotarele Maramureșului și Sătmarului, spre sud până la Mureș și până sub zidurile cetății Clujului.

În deceniile care au urmat revoluției de la Bobâlnea, românii someșeni au rezistat tuturor împilărilor impuse asupra lor de nobilii unguri care primise să feude asupra comunelor acestui ținut românesc.

Și-au dus cu greu jugul de iobagi, dar nu și-au renegat nici limba, nici legea strămoșească, nici tradițiile moștenite de la înaintași. Dacă am primit de la Iancu Huniade, guvernatorul Transilvaniei de origine română, unele ușurări ale sarcinilor și dijmelor, au refuzat cu îndârjire să treacă la legea catolică la care trecuse întreaga familie a Huniadeștilor, precum și toți nobilii stăpânitori ai moșiilor din ținutul someșan.

Adunați în rânduri compacte în jurul bisericuțelor lor, modeste și conduși de preoți harnici și credincioși legii și datinilor naționale, au rezistat oricăror încercări de a le face trecerea, fie la catolicism, fie la calvinism, cum s-a încercat decenii de-a rândul. Urmează ciocnirile dintre Ștefan cel Mare al Moldovei și Regele Matei Corvinul, acest rege de origine română cedând voievozilor Moldovei întreaga regiune a Someșului, cu cetățile Ciceul cu 60 de sate, Ungurașul cu 24 sate și Cetatea Bistriței cu întreaga regiune a Țării Năsăudului și Rodnei.

Sub stăpânirea voievozilor moldoveni Ștefan cel Mare, Petru Rareș și Alexandru Lăpușeanu românii someșeni pot să-și cultive pământurile fără sarcinile impuse de nobilii unguri, care s-au refugiat din ținut și continuă să-și clădească biserici și mănăstiri. În acest timp se înființează și organizează Episcopia vadului de către Ștefan cel mare, primind organizație puternică sub Petru Rareș, când biserica românească ardeleană este pusă sub ierarhia acestei Episcopii, condusă de prea-vrednici episcopi ca Varlaam, Anastasie, etc.

Între ctitoriile lui Mihai viteazul se numără și biserica din Lujerdiu, lângă Iclodul Mare, zidită de marele voievod unificator, dovadă a trăinicieii vieții spirituale bisericești pe plaiurile someșene.

După retragerea administrației moldovene de pe aceste plaiuri, începe pentru românii someșeni cea mai grea epocă de împilări și suferințe.

Nobilii unguri se reîntorc în sate, își stabilesc feude noi peste tot ținutul, fiecare moșie își capătă un „domn” ungar sau român înstrăinat de neamul său, de multe ori mai rău decât ungurul neaoș.

Spre a batjocori amintirile „domnilor moldoveni”, ținutul este numit de unguri „țara câinelui”, înțelegând pe fostul domn moldovean „câine de valah”.

Poporul înfrățit numai de glia lui, de care era legat prin draconicele legi ale lui Verboczy, se retrasează în biserica și satul lui, suportând cu demnitate jugul iobăgiei străine, dar nu își pierde nici nădejdea izbăvirii, nici răbdarea, lăsată moștenire de la strămoși.

Rămâne adevărat frate al pământului someșan, pe care îl muncește din greu, trecând rodul stăpânului vremelnic, - dar își apără cu îndârjire legea și limba și își mântuiește de pieire ființa lui românească.

Fiecare someșan spune ca poetul Aron Cotruș:

„Pământul pe-aiace ne simte, ne cunoaște,
După graiu, după mers, după moaște”

Așa își duce viața lui mizeră peste veacurile al XVI-lea, XVII-lea și al XVIII-lea.

Noile idei de libertate și egalitate îl găsesc un popor numeros, așezat în peste 200 de sate.

Mișcările revoluționare din anul 1848 îl ridică contra domnilor lui haini și când trupele ungurești rebele se dedau la masacre, ținutul someșan cheamă ajutorul fraților de la Năsăud, de unde regimentul grăniceresc al „Cătanelor Negre” trece la Dej și curăță regiunea Someșului de trupele kosuthiste, făcând aceeași rânduială până la Cluj.

SOMEȘENI MARTIRI ȘI BIRUITORI

Prin desființarea așezămintelor feudale, pământul trece la poporul care l-a muncit și, astfel, ajunge și poporul someșan să fie stăpân în parte a pământului strămoșesc, deși în acest ținut rămân încă mulți nobili unguri, proprietari de moșii și sate de coloniști unguri aduși în scopul deznaționalizării românilor someșeni.

Strădania stăpânilor unguri este zadarnică. Puterea de viață românească țâșnește în acest ținut cu atâta forță, încât pe la 1890 coloniștii unguri încep să se românezeze, amenințând să se piardă în masa românească, iar grofii suportă greu boicotul conștient al românilor someșeni, care înființează organizații economice, instituții de credit și lucrează conștient și sistematic pentru întărirea elementului românesc pe aceste plaiuri moldovene.

Poporul își primește de la vrednicii lui conducători și toată educația politică națională, încât la înălțătoarea jertfelnicie memorandistă din 1894, Someșul este prezent prin mucenicul său Dr. Teodor Mihali, conducătorul politic al ținutului someșan.

„Astra culturală” își înființează despărțămintele în Dej, cu secții în Gherla, Târgu-Lăpuș, Beclean, Olachi-Gârbău, unde se înrolează întreagă pătură intelectuală a celor peste 200 comune din Ținutul Someș.

O campanie de construcții de biserici noi ale ambelor culte românești, parcă aranjată după un program stabilit dinainte, - cheamă publicul lună de lună la „Renumitele Serbări Naționale”, care erau sfințirea acestor „biserici naționale”, unde vlădicii își dădeau întâlnire cu toți conducătorii politici, cu factorii economici și cu fruntașii satelor românești din ținut, pe care nu îi mai despărțea nici deosebirea de confesiune, nici starea socială.

La sfințirile bisericilor ortodoxe luau parte toți uniții din împrejurimi și la cele ale bisericilor unite frații ortodocși, toți erau un singur suflet, un singur simțământ, avea un unic comandament: acela al „Neamului Românesc”.

În această stare de înălțătoare mândrie națională și adâncă pătrundere a celui mai curat sentiment național, poporul someșan ajunge la acele neuitate campanii electorale din anii 1906 și 1910, - care au însemnat pentru someșeni o biruință politică nedezmințită, iar pentru Ardealul românesc o mândrie justificată.

Alegătorii someșeni se angajează în luptele electorale, se grupează în jurul steagului Partidului Național Român și își susțin cu o bărbăție demnă de admirat pe candidatul lor, pe șeful lor recunoscut și adorat, pe memorandistul „Badea Teodor Mihali”.

Îl alege în 1906 și în 1910 în Cercul Ileanda-Mare, îl trimite în parlamentul ungar ca deputat național român în ambele sesiuni, ca mărturie vie și răspuns demn al „Actului de la Căpâlna”, de lângă Ileanda, din 16 septembrie 1437, când nobilii, sașii și secuii au semnat uniunea lor contra românilor, cărora le-a pregătit pierzania.

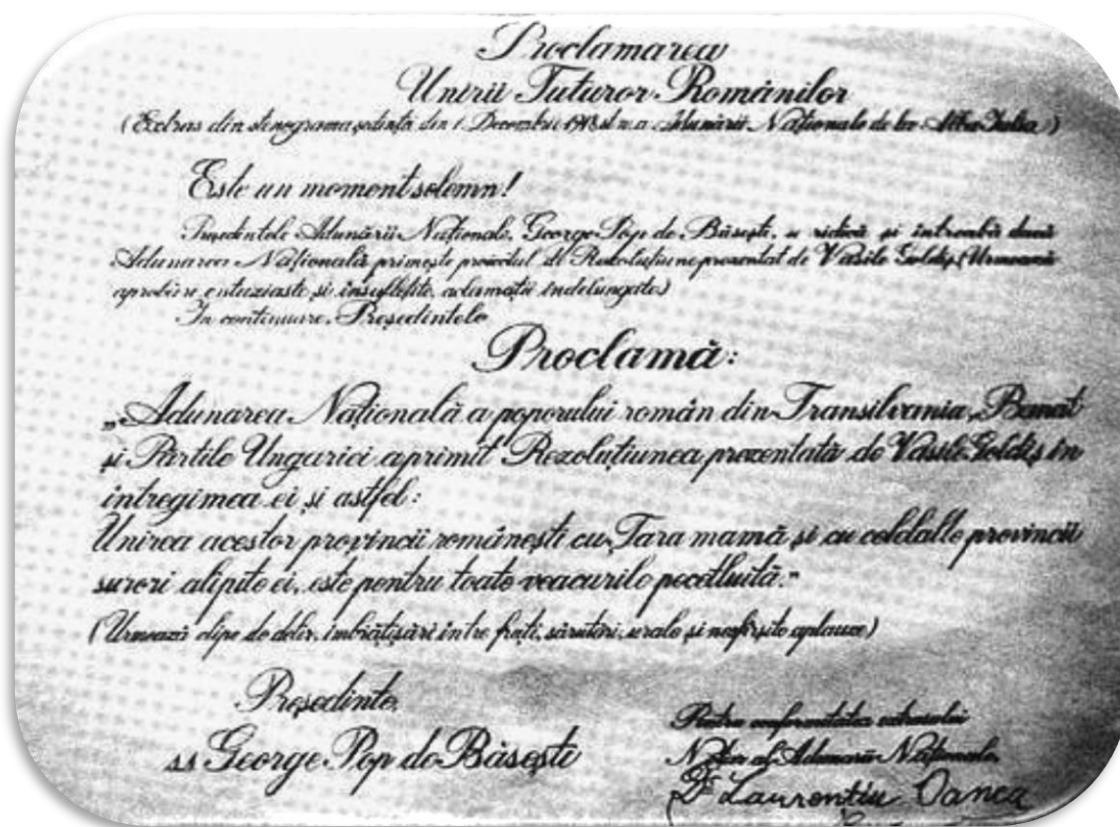
După cinci veacuri, istoria și-a spus cuvântul și și-a pronunțat judecata: în Ileanda-Mare, de pe Someș, aproape de locul conjurației celor trei națiuni dușmane ale românilor, poporul român alege pe Dr. Teodor Mihali ca deputat în dieta ungară, ca să fie purtător de cuvânt și apărător al drepturilor românești.

Același popor dă neamului românesc pe alți doi mari luptători pentru drepturile lui, pe aprigul Ștefan Cicio-Pop și pe neînfricatul Alexandru Vaida-Voievod.

Această trinitate de conducători naționali ai poporului român din Transilvani, Teodor Mihali, Ștefan Cicio-Pop și Alexandru Vaida-Voievod, este întruchiparea acelui specific luptător someșan, care având originea daco-romană, educația de luptător moldovean și statornicia în credință și răbdarea în lupte și suferințe, ne-a condus neamul la biruința cea mai desăvârșită, așteptată de veacuri: Unirea tuturor românilor.

Dacă vitregia vremurilor a făcut ca Someșul românesc să ajungă din nou sub stăpânirea vremelnică a dușmanului secular, această întâmplare trecătoare nu va mai schimba nimic din ceea ce istoria a întărit de-a lungul veacurilor grele.

Poporul someșan rămâne dârz și neclintit în credința lui ca și până acum¹.

¹ Plaiuri Năsăudene, București, anul II, 1944, nr. 11-12 (1-20 februarie), p. 3.

Semnatarii Memorandumului din Transilvania:

Rîndul de sus (de la sînga la dreapta): Dionisie Roman, Patriciu Barbu, Dr. D.O.Barcianu, Gherasim Domide, Dr. Teodor Mihali, Dr. Aurel Suci, Mihaiu Veliciu, Rubin Patița;

Rîndul de jos (de la sînga la dreapta): Nicolae Cristea, Iuliu Coroianu, Gheorghe Pop de Băsești, Dr. Ioan Rațiu, Dr. Vasile Lucaciu, Dimitrie Comșa, Septimiu Albini.

RĂNILE COMUNISMULUI

Condamnarea comunismului (VI)

RADU PREDA

După ce am trecut în revistă principalele documente din ultimele două decenii care au abordat chestiunea crimelor și a ideologiei comunismului, de la Declarația de la Copenhaga din 1990 la cea de la Vilnius din 2009, concluziile nu sunt deloc încurajatoare. Să amintim pe scurt doar trei dintre acestea.

În primul rând, constatăm la o primă lectură a documentelor lipsa unui consens etico-politic asupra *necesității* și a *modului* de condamnare a gravelor încălcări ale dreptului omului pe întreaga durată a regimului comunist. De aici decurge paradoxul de a avea o serie de condamnări, mai mult sau mai puțin explicite, ale crimelor comunismului, dar nu și a ideologiei care le-a făcut posibile. Fractura dintre cauză și efect este atât de mare încât ea face posibilă, mai departe, distincția profund discutabilă dintre „comunismul democratic” din Est și cel totalitar din Vest. Rezultatul, cum am văzut, se poate observa în recrudescența politică a fondului ideologic comunist în forma unor noi partide de succes precum Die Linke din Germania acestor ani, a formațiunilor care se revendică expres din tradiția comunistă și care sunt/au fost la putere în Bielarusia, Ucraina, Rusia sau Moldova sau a neo-revoluțiilor de genul celei în curs în Venezuela lui Hugo Chávez, pentru a nu mai vorbi despre metamorfozele comunismului chinez capabil să integreze spiritul totalitar cu avantajele economiei de piață. Efectele acestei complicități se

mai văd și în lipsa de preocupare a social-democrației din țările postcomuniste, articulată de regulă în jurul unor politicieni ai fostului regim totalitar, de a se delimita de extrema stângă și de a promova astfel o asumare matură a istoriei. Acest lucru este deosebit de grav deoarece acreditează ideea că doar extrema dreaptă este nocivă, în timp ce extrema stângă se bucură de simpatia implicită a celor care sunt gata să îi ierte erorile de dragul scopului nobil pe care proclamă că îl urmărește. În această optică, problema condamnării comunismului devine secundară, dacă nu chiar de-a dreptul irelevantă pentru „mersul înainte” al societății.

În al doilea rând, am fi sperat ca odată cu demascarea totalitarismului și condamnarea crimelor comunismului se va trece la identificarea responsabilităților și culpabilităților celor care le-au comis. Dimpotrivă. Ironie a istoriei sau neputință a prezentului, la adăpostul drepturilor omului pe care mai bine de jumătate de secol le-au contestat, foștii slujitori ai regimului totalitar comunist se bucură de o amnistie generală tacită. La finalul războiului rece, știm foarte bine cine a pierdut, victimele, și cine a câștigat, torționarii. În plus, pe fundalul acestui compromis nemărturisit, a fost posibilă subminarea cu succes a structurilor statului de drept prin perpetuarea în pozițiile importante a unor oameni marcați iremediabil de mentalitatea și tehnicile statului polițienesc. De la politică la economie și de la mass-media la mediile academice, schimbarea de paradigmă nu s-a produs decât într-o proporție prea mică pentru a vorbi despre trecerea cu adevărat la un model social democratic. Deficitul real de democrație al majorității țărilor postcomuniste de datorează așadar nu atât incapacității respectivelor societăți de a învăța regulile menite să le asigure realizarea binelui comun la care în mod natural aspiră, cât mai ales rezistenței acelei *forma mentis* specifice clasei diriguitoare incompatibile cu pluralismul opiniilor, transparența deciziilor și rigorile legii. Amestecând de la bun început puținul nou cu foarte mult vechi, departe de a însemna o cezură istorică, tranziția postcomunistă s-a dovedit a fi mai curând un masiv proces de transfer dintr-un regim în altul al aceluiași resurse umane și materiale. Așa se explică deturnarea sensului exercițiului democratic de la menirea lui genuină – asigurarea succesiunii prin alegeri a partidelor politice, astfel încât niciunul dintre acestea să nu se eternizeze prin monopolizarea puterii – și transformarea acestuia în confirmare electorală a abuzului și a corupției. O astfel de instrumentalizare oligarhică a mecanismelor democratice explică de ce în două decenii nu a fost începută înnoirea cu adevărat a clasei politice. Un bilanț mai cinic nu își putea imagina nimeni în zilele de euforie din 1989/1990.

În al treilea rând, datorită contestării omologării totalitarismului nazist cu cel comunist, memoria europeană riscă să rămână divizată și la început de secol XXI, continuând și chiar adâncind de o altă manieră, mult mai gravă, polaritatea specifică războiului rece. Procedând astfel, ar fi pentru prima dată în istoria ei când Europa ar refuza să își asume propriul destin. Este profund european să nu ignori experiențele, oricât de neplăcute și oricât de stânjenitoare, să îți pui întrebări, să cauți răspunsuri, să fixezi simbolic, în arta de tot felul, de la cea fragilă, pe hârtie sau pânză, la cea masivă, în piatră și marmură, ceea ce ai învățat din propria istorie, iar această memorie multistrat a Europei,

Condamnarea comunismului (VI)

vizibilă la tot pasul, dă măsura unicității ei printre culturile lumii. Or, ce semnificație reală ar mai avea discursul despre proiectul european, dacă aproape jumătate dintre țările continentului ar fi excluse din memoria comună a suferinței? Cum am mai putea spera într-o identitate europeană, bazată pe valori comune, dacă unii ar fi obligați să își uite istoria de dragul istoriei altora? Poate, la orizontul dramelor care au brăzdat chipul Europei în ultima sută de ani, funcționa o ierarhie a crimelor, unele fiind mai importante în comparație cu altele, mult mai puțin semnificative sau chiar neglijabile? De la ce număr în sus este un genocid „valabil”? Nu a făcut, la urma urmelor, suferința milioanei de est-europeni, obligați peste noapte să se supună unei ideologii de import, posibilă prosperitatea altor milioane de vest-europeni? Deloc retorice, aceste întrebări dau măsura dilemei etice în care se complac de două decenii încoace diriguitorii politici ai Europei și din care nu pot ieși decât folosind o măsură corectă de evaluare și asumare a istoriei recente.

În fine, ajunși aici, să răspundem la o ultimă întrebare pe care probabil unii dintre cititorii acestor pagini au formulat-o deja: ce relevanță ar avea, la două decenii distanță, condamnarea crimelor și ideologiei comunismului pentru drumul actual și viitor al Europei? Nu s-au prescris faptele? Mai schimbă cu ceva datele istoriei faptul că un general în pragul morții înfundă închisoarea (atunci când nu joacă la cazinou)? Ei bine, așa cum am încercat să sugerăm mai sus, nu doar că un trecut necunoscut și neasumat riscă să se repete, dar revenirea lui poate lua forme noi, derutante, de nerecunoscut ca atare și de aceea foarte eficace, capabile să distrugă din temelie noua construcție la care Europa postcomunistă s-a angajat, cu întârzierile și poticnelile știute, în urmă cu douăzeci de ani. Simplu spus, nu are cum să ne fie mai bine în viitor dacă nu știm de ce ne-a fost rău în trecut, așa cum nu putem prețui cu adevărat libertatea dacă nu cunoaștem opusul acesteia. În cheie social-teologică, renașterea morală a țesutului social nu poate fi bazată pe amnezie. Nu este deloc întâmplător că una dintre primele măsuri de siguranță luate de vechea-noua nomenclatură a fost diabolizarea memoriei prin denunțarea acesteia ca depozit de latente dorințe de răzbunare. Toate luările de poziție împotriva legilor lustrației s-a bazat pe această lectură viciată a rolului memoriei în istoria recentă și prezentă a societății. Se continua astfel strategia comunismului însuși care dorea realizarea omului nou înainte de toate prin dezrădăcinarea lui istorică. Apocalipsă răsturnată, comunismul era noutatea prin excelență, neprecedată și neurmată de cât de sine, motiv pentru care eșecul lui (provizoriu!) trebuie învăluit într-un nor dens care se retrage în straturile superioare ale atmosferei istoriei. Dezlănțuirea violentă a mitului comunist ar fi trebuit, în această optică, să se încheie precum o poveste, cumva imprecis, incert. Un vag *happy end* („și au trăit până la adânci bătrâneți”) ar fi trebuit să țină loc de morală. Cu alte cuvinte, departe de a fi o luptă pentru putere sau un instrument vindicativ, miza condamnării crimelor și ideologiei comunismului este în cele din urmă una împotriva uitării forțate. Așa cum spațiul liturgic al Bisericii este unul de întâlnire dintre memorie și actualizare, dintre deja și nu încă, dintre trecut și prezent în perspectiva viitorului, ceea ce se reflectă printre altele în chiar gestul de penitență al omului mărturisindu-și păcatele

trecute pentru a începe o viață nouă, tot astfel, la nivelul unei comunități întregi, pagina istoriei nu are cum să fie întoarsă fără a ști ce stă scris pe ea. A nu uita înseamnă astfel a ști ceea ce dorești să realizezi în viitor¹.

Vechea închisoare de la Sighet

¹ *Tribuna*, Cluj-Napoca, 2010, nr. 178, pp. 22-23; <http://www.teologia-sociala.ro/index.php/ro/blog-tso>.

SÂNGEORZENI ÎN DETENȚIE ȘI ÎN LAGĂRE DE MUNCĂ FORȚATĂ

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Cei ce au supraviețuit marasmului comunist, trăind în temnițe sau în afara lor, consideră ca o adâncă datorie de conștiință, izvorâtă din dragoste frățească față de toți cei – cunoscuți sau necunoscuți – care au dat ofrandă țării însăși viața lor, drept temelie de mântuire acestui Neam, reconstituirea faptelor și a numelor care au fost persecutați sau răpuși de satanica forță comunistă.

Nicicând parcă în vreme omul nu a făcut deliberat atâta rău semenului său, nicicând nu au căzut striviți de chinuri atât de mulți oameni într-o perioadă istorică atât de scurtă, niciodată ura nu a fost folosită atât de metodic, atât de organizat împotriva ființei fizice, împotriva credinței, a gândirii și a sufletului acestui Neam, cât și a fiecărui om în parte.

Trupurile ucise au fost aruncate în pământ, știindu-se, dar mai ales neștiindu-se locurile, iar multora din cei rămași carnea le-a fost scrijelită de schingiuri, sufletul uscat de spaime, iar mintea, golită de credință și dreaptă judecată, pășea spre nebunie sau animalizare, ghidată numai de automatismele reflexelor condiționate¹.

Nu putem uita că uciderea treptată, fărâșă cu fărâșă, a ceea ce constituie apoteoza creației, conștiința, s-a înfăptuit o dată cu fiecare om răpit din casa lui în miez de noapte, cu fiecare om asasinat la margine de drum, în Bucovina, în Vrancea, în Dobrogea, în Bărăgan, în Oltenia, în Banat, în Apuseni, în Maramureș sau Țara Năsăudului, cu fiecare ființă ucisă prin întemnițare sau silnicia muncii².

Pentru ca toți oamenii să știe cele petrecute sub comunism, pentru a-i cunoaște oribilele sale fațete, am considerat că este imperios necesar a aduce în fața minții și sufletului omului adevărul.

Am încercat să adun numele tuturor celor care au avut de suferit sau au murit, angajați în lupta anticomunistă. Am parcurs memorialistica publicată, am cercetat periodicele, precum și existența în format electronic a documentelor din arhiva Consiliului National pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.) sau Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (I.I.C.C.M.E.R.), care au

¹ Eugen Șahan, *Epitaf*, în „Scara”, București, Anul II, 1998 (Februarie), p. 128.

² *Ibidem*.

semnalat nume de sângeorzeni care au avut de suferit sau și-au găsit sfârșitul fiind uciși de comuniști.

În rândurile ce urmează vom prezenta lista, cu biografiile aferente (atâtea cât se cunosc), în ordine alfabetică, a celor care s-au născut în Sângeorz-Băi sau își originile sângeorzene prin părinții lor. Totodată am considerat că trebuie făcută cunoscută suferința și a celor care și-au desfășurat activitatea în Sângeorz-Băi, deși își aveau originea în alte localități.

CIOCAN GRIGORE, țaran mijlocaș din Sângeorz-Băi, născut în 9.III.1908 a fost trecut într-un tabel nominal cu chiaburii din fostul județ Bistrița care a fost înaintat spre aprobare Direcției Regionale de Securitate Cluj pentru internare în lagăre de muncă pe o perioadă de un an în anul 1950¹. Se specifica că în trecut a fost membru al Partidului Național Liberal (P.N.L.) și că nu s-a supus la colectare șu muncile comunale, că a bârfit și înjurat partidul, că a lansat zvonuri cu privire la război².

EPUREANU T. EMIL, fiul lui Teodor (decedat) și Emilia (decedată), născut în 1 august 1906, cu domiciliu în Sângeorz-Băi. La data arestării era funcționar, fără avere, situația socială ca „mic burghez”, membru al Partidului Muncitoresc Român (P.M.R.), iar în trecut legionar. A fost licențiat în Drept și era căsătorit cu Apolzan Eugenia. A fost acuzat de uneltire, fapt pentru care în urma unei decizii judecătorești pronunțată la data de 27.XI. 1949 de Tribunalul Militar Cluj, a fost condamnat la 7 ani închisoare corecțională. Pedepsa începea cu data de 1 februarie 1949 și expira la 29 Ianuarie 1956. A fost internat la Rubla și Periprava³. În urma unui ordin emis de vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Alexandru Drăghici, la data de 28 august 1961 s-a hotărât punerea în libertate a elementelor contarevoluționare, printre aceștia figurând și Epureanu Emil care s-a pus în libertate la 12 septembrie 1961, fost cu ultimul domiciliu obligatoriu în comuna Rubla⁴.

ERNEST SIMION, născut în 21 noiembrie 1896 în comuna Rodna, cu domiciliul în Sângeorz-Băi. La data arestării era agricultor (țaran mijlocaș), avea în proprietate 3 hectareși 60 de ari de pământ. Nu era încadrat politic la acea dată, dar în trecut a fost legionar. S-a hotărât internarea lui în unitatea de muncă Rahova pentru o perioadă de 60 de luni. Internarea a început la 19 iulie 1952 urmând să expire la 19 iulie 1957. În fișa penală întocmită, la rubrica „iesiri definitive” figura decesul lui la 4 mai 1953⁵.

GAGEA PANTILIMON, născut în 1 martie 1910 în Sângeorz-Băi, fiul lui Alexandru și Saveta, cu domiciliul în București. În trecut fusese avocat, iar la data arestării funcționar. Era căsătorit cu Maria Dumitrescu, având un copil. Nu a făcut parte din nici un partid politic. A fost arestat pentru „înalță trădare și uneltire” fiind condamnat la 8 ani.

¹ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (A.C.N.S.A.S.), Fond Documentar, dosar 006463, fila 13.

² *Idem*, dosar 000126, volumul I, partea a II-a, fila 4, poziția 67.

³ Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (I.I.C.C.M.E.R.), *Fișe matricole penale – deținuți politici*, Litera E.

⁴ A.C.N.S.A.S., Fond Documentar, dosar 0055, volumul 10, fila 229, poz. 6.

⁵ I.I.C.C.M.E.R., *Fișe matricole penale – deținuți politici*, Litera E.

SÂNGEORZENI ÎN DETENȚIE ȘI MUNCĂ FORȚATĂ

Era acuzat că în anul 1948 a constituit o organizație cu caracter anti-democratic cu scopul de a răsturna puterea populară. Pedepsa începea cu data de 21 martie 1953, expirând la 18 martie 1961. Locurile de detenție pe unde a trecut sunt: Caransebeș, Aiud, Gherla, Salcia și Periprava. Este eliberat din închisoare (Aiud) la 18 martie 1961, la expirare fiind trimis cu domiciliul obligatoriu în comuna Rubla¹.

HALIȚĂ IOAN, născut la 1 octombrie 1895 în Sângeorz-Băi, fiind socotit ca țăran chiabur. În trecut a fost legionar, iar la propunerea de trimitere într-o unitate de muncă nu era încadrat politic. Motivele pentru care a fost încadrat pentru internare pentru 1 an și 6 luni au fost:

- sabotarea campaniei de colectare din vara anului 1949;
- în ziua de 8 octombrie 1949 a afirmat, în public, că la conducerea țării sunt „elemente netrebnice care nu știu să lege o literă cu celelalte și că în primăvara anului 1950 vor veni americanii și vor trage la răspundere pe comuniști”;
- în ziua de 18 ianuarie 1950 a afirmat că „partidul nu este muncitoresc, deoarece au rămas numai evreii, iar românii au fost excluși”².
- mai avuse un proces în anul 1950 pentru că a refuzat să predea cotele de lână, cartofi, brânză, lapte și transportarea unor materiale lemnoase cu carul cu boi, proces în care a fost achitat³.

HÂRUȚA MAXIM, din Sângeorz Băi, Bistrița, 32 ani, rotar, condamnat 1 an în 1946, ajunge la Aiud în 5.05.1947, moare din cauza unei denutriții grave în 13.08.1947⁴. Practic, este primul martir sângeorzean din timpul regimului comunist.

JOJA ALEXANDRU, născut în 27 ianuarie 1904 (1909?) în comuna Sângeorz-Băi, fiul lui Nastasia (decedată). Ocupație la data arestării, plugar, având în proprietate două hectare de pământ și o casă. Era căsătorit cu Sfrângeu Ioana, având doi băieți și patru fete. Făcea parte la data arestării din Frontul Plugarilor, a fost membru al P.M.R. (fiind exclus), în trecut fiind membru al P.N.Ț., dar și legionar. A fost internat de către Direcția Regională a Securității Statului Rodna începând cu data de 19 iulie 1952 și până la 19 iulie 1954, trecând prin lagărele de la Valea Neagră, Borzești și Onești. A fost eliberat la data de 13 mai 1954⁵.

¹ *Ibidem*, litera G.

² A.C.N.S.A.S., Fond Documentar, dosar 00643, fila 31; dosar 08754, fila 84, poz. 350; dosar 055, vol. 7, fila 122, poz. 267.

³ Serviciul Județean Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale (S.J.B.N.A.N.), Fond *Tribunalul Năsăud*, Dosar nr. P. 1701/1947, Sentința penală nr. 587/1947; *Pisanii Sângeorzene*, Sângeorz-Băi, Anul III, 2014, nr. 11 (27), pp. 58-60.

⁴ Virgiliu Țărău, Ioan Ciupea, *Morții penitenciarului Aiud, 1945-1965*, în *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”*, XLIX, Cluj-Napoca, 2010, pp. 143-189; *Pisanii Sângeorzene*, Sângeorz-Băi, anul I, 2012, nr. 2, p. 70.

⁵ I.I.C.C.M.E.R., *Fișe matricole penale – deținuți politici*, Litera J; A.C.N.S.A.S., Fond Documentar, dosar 055, vol. 14, fila 84/1, fila 84/6, poz. 73.

MARICA EMIL, născut în 20 mai 1905 în Sângeorz-Băi, cu domiciliul în aceeași localitate. A fost încadrat ca și chiabur, în trecut fiind legionar, iar la data arestării nefiind încadrat politic. A fost acuzat că lansase zvonuri că va începe războiul, a bârfit partidul și conducătorii săi, mare exploatator. Datorită acestor fapte a fost internat în lagăre pentru o perioadă de doi ani¹.

MARCU LIVIU, născut în 16 octombrie 1910 în comuna Sângeorz-Băi, fiul lui Ioan (învățător) și Elisabeta. Era medic la data arestării, fiind considerat burghez moștenind de la părinți 11 hectare și o casă. Nu era membru al niciunui partid politic. A fost condamnat la 3 ani în data de 12 noiembrie 1949 de Tribunalul Militar Cluj pentru uneltire, fiind acuzat că a fost intermediar între legionari. A început pedeapsa la 1 februarie 1949, urmând să expire la 30 ianuarie 1952. A fost eliberat la data de 28 martie 1952².

MOLDOVAN CANDID, șef de gară în Sângeorz-Băi, născut la 1 septembrie 1918 în Mărișel (Bistrița), fiul lui Augustin și Candida. Căsătorit cu Didina Lupoai din Sângeorz, având doi copii. A fost arestat în seara zilei de 5 februarie 1949 fiind condamnat de Tribunalul Militar din Cluj la 5 ani de închisoare corecțională pentru că a tănuit și purtat informații împotriva regimului democratic. A executat pedeapsa între anii 1949-1954 în închisorile din Cluj, Gherla și Aiud. După eliberare a fost reprimat ca șef de gară³.

MORARU IOAN, născut în anul 1923, fiul lui Maxim și Cătălina. La începutul lunii mai 1951 a fost arestat sub învinuirea de a fi luptat împotriva Uniunii Sovietice și că a lansat zvonuri. După două săptămâni de anchetă la Bistrița, a fost trimis în lagărul de la Poarta Albă pentru o perioadă de doi ani⁴.

MUTE NICOLAE, născut la 21 noiembrie 1911 în Năsăud, cu domiciliul în același oraș. A fost profesor (multă vreme în Sângeorz-Băi unde s-a și stabilit și cu domiciliul). A făcut parte din P.N.Ț. Maniu. Motivele care au stat la baza internării sale au fost lansarea de zvonuri alarmiste contra reformei bănești și măsurilor economice luate de guvern. Internarea a început la 19 februarie 1952 pentru o perioadă de nouă luni. În anul 1953 i-a fost prelungită internarea cu încă 24 de luni. A fost internat la Galeșul și Peninsula, ieșind definitiv din lagăre la data de 23 iunie 1954⁵.

OANEA ALEXANDRU, născut la 15 noiembrie în Sângeorz-Băi. Era țaran mijlocaș care în trecut făcuse politică cuzistă. A fost trimis pentru un an deoarece era nesupus la chemările comitetului de partid, bârfea conducerea și partidul, a făcut propagandă împotriva înființărilor gospodăriilor colective⁶.

POP A. IOAN, născut la 14 iulie 1923, fiul lui Alexandru și Cătălina. În anul 1947, ca student al facultății de drept din Cluj, participă, alături de alți studenți din Cluj, la

¹ A.C.N.S.A.S., Fond Documentar, dosar 0126, vol. I, partea a II-a, fila 4, poz. 68; dosar 06463, fila 13, poz. 16.

² I.I.C.C.M.E.R., *Fișe matricole penale – deținuți politici*, Litera M.

³ Mircea Vlădică, *Sângeorz-Băi veche vatră de credință și cultură românească*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2003, p. 371.

⁴ *Ibidem*, pp. 365-366.

⁵ I.I.C.C.M.E.R., *Fișe matricole penale – deținuți politici*, Litera M.

⁶ A.C.N.S.A.S., Fond Documentar, dosar 0126, vol. I, partea a II-a, fila 4, poz. 62; dosar 06463, fila 13, poz. 54.

SÂNGEORZENI ÎN DETENȚIE ȘI MUNCĂ FORȚATĂ

puternicele mișcări studențești din acea perioadă. A fost arestat și trimis în judecată în lotul celor 27 elevi și studenți nășăudeni, fiind condamnat la 16 aprilie 1949 la 3 ani închisoare corecțională, pe care i-a executat la Pitești (alături de consăteanul său Octavian Alexi) și în alte închisori. În toamna anului 1952 a fost eliberat¹.

PUICA DUMITRU, născut la 24 februarie 1922, fiul lui Gheorghe și Suzana din Dumbrăvița de Someș. A făcut parte din lotul elevilor și studenților nășăudeni arestați și condamnați la 16 aprilie 1949, alături de Octavian Alexi și Ioan A. Pop. A fost condamnat la un și șase luni închisoare corecțională, luând drumul Piteștiului. După ieșirea din detenție s-a căsătorit cu învățătoarea Viorica Găină din Feldru, stabilindu-și domiciliul în Sângeorz-Băi².

SCRIDON OCTAVIAN, născut la 31 octombrie 1917 în Feldru. A fost profesor multă vreme și în Sângeorz-Băi), căsătorit și cu doi copii (fete). La data de 30 iulie 1945 Comisiunea Centrală de Informațiuni pentru Purificarea Aparatului de Stat București trimite în teritoriu circulara nr. 3251 privitor la purificarea corpului didactic. Conformându-se acestei circulare, Comitetul de plasă Rodna trimite organelor superioare la data de 17 august 1945 un raport în care erau prezentate următoarele date despre unele cadre didactice din zonă, printre aceștia găsindu-se și profesorul Octavian Scridon³, *mare simpatizant al Partidului Național Țărănesc, lucrează și acum pe linia național-țărănistă veche, ilegal*⁴. Datorită trecutului său politic, Direcția Regională a Securității Statului a hotărât internarea în unități de muncă forțată a profesorului Scridon Octavian pentru o perioadă de 60 de luni (5 ani), începând cu 16.08.1952 până la dat de 16.08. 1957⁵. A fost internat în unitățile de muncă de la Bragadiru, Borzești și Onești⁶. A fost eliberat la data de 13.05. 1954⁷.

SFRÂNGEU IOAN, născut la 20 iulie 1912 în Sângeorz-Băi, fiul lui Ioan și Cătălina, de profesie contabil. A fost categorisit ca mic burghez, nefăcând parte din nici un partid politic. A fost internat pentru o perioadă de 12 luni de către Direcția Securității Regiunii Cluj pentru manifestări ostile asupra reformei bănești. A executat această pedeapsă în lagărul de la Chirnogii, începând cu data de 19 februarie 1952, fiind eliberat la 26 februarie 1953⁸.

SZEKELY VASILE, născut la data de 13 mai 1933 în Cluj, fiul lui Ștefan și Laura. Era student medicinist la data arestării în 25 februarie 1958, fiind acuzat de uneltire în urma manifestărilor din anul 1956, din Ungaria, care au avut ecou și în rândul studențimii clujene. Tribunalul Militar din Cluj i-a schimbat încadrarea juridică în crimă de

¹ Mircea Vlădică, *op. cit.*, p 370.

² *Ibidem*, pp. 368-369.

³ A fost mulți ani profesor de Limbă și literatură română la Liceul „Solomon Haliță”, chiar de la înființarea lui, de unde s-a și pensionat, după care s-a mutat în Cluj-Napoca.

⁴ S.J.B.N.-A.N., Fond *Comitetul Județean P.C.R. Nășăud (1945-1950)*, Documentul nr. 1218/27 noiembrie 1945.

⁵ I.I.C.C.M.E.R., *Fișe matricole penale – deținuți politici*, litera S.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

constituire în bandă, condamându-l la 25 de ani muncă zilnică. A fost eliberat în urma decretului de grațiere din anul 1964¹.

ȘTEOPOAIE VASILE, născut la 11 octombrie 1895 în București, fiul lui Dionisie (originar din Sângeorz-Băi) și Gabriela, de profesie medic. Fiind considerat deosebit de periculos pentru securitatea statului, la data de 2 aprilie 1959 i-a fost fixat domiciliul obligatoriu pentru o perioadă de 72 de luni². La data de 6 mai 1960 a fost pus în libertate³. A reușit să termine facultatea, profesând ca medic, în tot restul vieții, în Sângeorz-Băi.

URECHE ALEXANDRU, născut la 22 aprilie 1920 în Poiana Ilvei, fiul lui Ioan și Maria. În februarie 1951 a fost ridicat de securitate de acasă fiind ținut în ancheta două săptămâni. S-a hotărât trimiterea spre reeducare la Poarta Albă, la canal, pentru doi ani. După obținerea unui permis de „bună purtare” emis de primăria din Sângeorz, după cei doi ani de detenție, a fost eliberat⁴.

S-au mai găsit în arhivele C.N.S.A.S.-ului și al I.I.C.C.M.E.R.-ului documente privind-l pe Moraru Alexandru care a fost internat în lagăre de muncă, apoi eliberat, reîncadrat ca milițian, decorat de statul comunist datorită colaborării cu organele de securitate în prinderea lui Bodiș Leonida. Vom reveni cu un articol separat referitor la acest personaj controversat.

În urma acestui demers, cred că suntem îndreptățiți să susținem că regimul comunist a fost unul al domniei bunului plac, al abuzului și al disprețului total față de ființa umană. Readucerea în atenție a mecanismelor represive la care au fost supuși sângeorzenii (incluzând și pe cei care s-au stabilit pentru anumite perioade de timp în Sângeorz-Băi), precum și a instrumentelor juridice care le-au oferit un gir de onorabilitate din punct de vedere legislativ trebuie să se constituie într-un *memento* necesar, mai ales într-o lume în care *delictul de opinie* e departe de a fi dispărut, iar acuzațiile că nu manifesti aderență pentru o ideologie sau alta, pentru o credință religioasă sau alta, că nu simpatizezi un puternic sau o putere a zilei provoacă încă victime, fie și numai în plan simbolic⁵. Sunt convins că arhivele vor mai scoate la iveală noi mărturii despre sacrificiile sângeorzenilor, despre martirajul lor, spre a fi cunoscute de urmașii lor.

¹ *Ibidem*.

² A.C.N.S.A.S., Fond Documentar dosar 055, vol. 3, fila 24, poz. 2.

³ *Ibidem*, vol. 4/I, f. 126, poz. 123.

⁴ Mircea Vlădică, *op. cit.*, pp. 359-361; I.I.C.C.M.E.R., *Fișe matricole penale – deținuți politici*, litera U.

⁵ Florian Banu, *Lagărele de muncă forțată – cea mai arbitrară formă a represiunii comuniste*, în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coordonatori), *Forme de represiune în regimurile comuniste*, București, Editura Polirom, 2008, p. 73.

Cuprins

DASCĂLII NOȘTRI – OCTAVIAN SCRIDON

OCTAVIAN SCRIDON, <i>O lacrimă de ziua ta</i>	6
TEODOR TANCO, <i>A avut motive de mâhnire profesorul Octavian Scridon</i>	7
OCTAVIAN SCRIDON, <i>Sunt Paștile, nu plânge mamă!</i>	10
OCTAVIAN SCRIDON, <i>Spovedanie în fața gropii</i>	12
VIORICA AXINTE, <i>Omagiu unor oameni deosebiți care merită mult respect</i>	15
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Calvarul profesorului Octavian Scridon în timpul regimului comunist</i>	17

TRADIȚII

TIBERIU MORARIU, <i>Material etnografic și folclor ciobănesc din Munții Rodnei</i>	19
--	----

RESTITUIRI

IUSTIN SOHORCA, <i>Însemnătatea reuniunilor cu privire la înaintarea poporului român – III</i>	23
--	----

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

DORIN DOLOGA, <i>Conscripția de dare a satului Sângeorz-Băi din anul 1715</i>	27
IULIU MOISIL, <i>Românii ardeleni din Vechiul Regat și activitatea lor până la Războiul întregirii neamului – II</i>	32
IOAN BUNEA, <i>Biserica ortodoxă română năsăudeană</i>	38
LAURENȚIU OANEA, <i>Someșenii martiri și biruitori</i>	42

RĂNILE COMUNISMULUI

RADU PEDA, <i>Condamnarea comunismului – VI</i>	47
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Sângeorzenii în detenție și în lagăre de muncă forțată</i>	51

<u>CUPRINS</u>	57
-----------------------------	----

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CASA DE CULTURĂ SÂNGEORZ-BĂI

ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229